

Lin. 13 nfr. För det närvarande har lazarettet ingen särskild apothekare, utan ingås accord, för längre eller kortare tid, med den, som för billigaste pris lemnar medicamenten.

Lin. 12 nfr. Nu mer hålles ingen offentlig gudstjänst wid lazarettet.

Lin. 1 nfr. Det så kallade Lazarett-lotteriet, hwilket, på sednare åren, tillflyndade lazarettet en högst obetydlig winst, blef med år 1805 indraget, och Kongl. Numerlotteriet, som hade fördelen af denna indragning, ålades, att till lazarettet årligen erlægga 500 rd. b:co.

Sid. 77, lin. 14—23.

Till dessa donationer kunna läggas följande: År 1792 skänkte Statsrådet Ribners 7000 rd.; år 1813, en okänd 3000 rd. År 1815 tillföllö lazarettet, genom Fursliga Hessessteiniska testamentet, 10,000 rd. År 1818 skänkte vår nuvarande Konung 10,000 rd. samt Lifmedicus L. Wenner 32,650 rd. 45 fl. 8 rst. År 1820 gaf Prosten Jungblad 3000 rd.; 1821, Mamsell Bremer 3006 rd. 2 fl.; 1825, Mamsell Weiland 3000 rd. Edermera har Stadsmåklaren Jhlsström förkrat 3000 rd., och Hofmarskalken Watrang 8000 rd., allt banco. Desutom hafwa så många mindre donationer hit blifwit gjorda, att man ej kan, för utrymmets skull, upptaga dem alla. Hela summan af alla donationer, sedan inrättningens början, uppgår till 135,427 rd. 32 fl. 10 rst. b:co.

Lin. 4 nfr. Interesen af fruktbara capitaler utgjorde, 1826, 11,045 rd. 5 fl. 10 rst., och hela capitalfonden 195,209 rd. 5 fl. 7 rst.

Sid. 78, lin. 1, 2.

Lazarettets inkomst war, år 1826, 24,212 rd. 43 fl. 2 rst.

Lin. 3. Dess utgifter woro, samma år, 21,306 rd. 29 fl. 1 rst.

Sid. 79, efter lin. 3.

Ännu en brösbild är, i sednare tider, derstädes uppsatt, nämligen af GeneralDirecteuren, Professor Olof Acrell. Den är af bronze, och på piedestalen läses följande inskrift: ÅT ACRELL AF DESS LÄRJUNGAR.

(De flesta här gifna underrättelser om lazarettet äro hemtade ur: Betänkande, rörande åtskilliga förbättringar i sjukwärden inom hufwudstaden af den för detta ändamål

nådigst förordnade Comité. Stockholm, Rumsledt, 1827,
30 sid., 4.o.)

3) Dårhuset wid Danwiken (sid. 79, 80.).

Som i beskrifningen ej alla omständigheter, hwartill tilläggnigar böra fogas, äro upptagna, kan man ej här följa den wanliga ordningen, att för hwarje tillägg citera sista och rad.

På denna inrättning hafwa för personer blifwit intagna, som dels varit behäftade med veneriska sjukdomar, dels warnartiga personer, som, för att härstädes winna inträde, föregifwit sinnesswaghet. Dessa ofullkomligheter afhjertres, år 1813, då Danwikens inrättningar blefwo ställda under en ny direction, som ej war bunden af förut gällande författningar och reglementen.

Dårhuset är inrättadt uti en särskild, från hospitalet skild, byggnad, men har med detta sednare en gemensam direction och fond, så att man, i fråga om totalbeloppet af dessa båda inrättningars infomster, utgifter och andra ekonomiska angelägenheter, kan se beskrifningen öfwer hospitalet. Äfwen hafwa inrättningarna 2:ne gemensamma läkare. Dårhushjonen äro, likasom hospitalshjonen, fördelade i fri- och fattigbrödet.

Dårhuset eger 41 förvaringsrum, hwaruti 86 sinnesswaga kunna hyfas. De beqwämaste äro i öfra wåningen af huset, för betalande wansinniga af bättre stånd. För fribrödskost erläggas i inköpssumma 2000 rd. och för fattigbrödskost 1000 rd. h:co. Från landsorterna får ingen intagas, som ej kan erlägga denna betalning. Rummen i öfra corridoren äro bestända för stillare sinnessjuka, och de i nedra för de mest wansinniga. På hwardera sidan finnes ett sjukrum, en matsal, en arbetsal och en, genom asplantering instängd, promenadepåls. Om söndagarne församlas de sinnessjuka till gudstienst, då postillan läses af waktmästaren, och några psalmer sjungas. Inom dårhusets stängsel är ett correctionshus, der dårhushjonen efter omständigheterna behandlas.

År 1812 utgjorde dårhushjonen, per medium, för hwarje dag 61; 1817, 63; år 1822 fribröds 20, och fattigbröds 47; år 1826 fribröds 19 och fattigbröds 69. Hela personalen war, under året 1822, 130, och, 1826, 164. Från 1813 års början till 1819 års slut, hade 391 personer uti inrättningen blifwit wärdade.

Man har, på sednare tider, tagit så tjenliga mått och steg till de sinnesswagas förbättring, att ett betydligt antal årligen kan utskrifwas. År 1822 utskrefwo 57, och, 1826, 69. Från 1813 till 1819 hade 128 lemnat Dårhuset såsom fullkomligt återställda, 125 blefwo, såsom förbättrade, eller för tidigt af slågtingarne afhemtade, från Dårhuset utskrifna, 80 dogo, mest af förbjugg, och 58 woro, wid 1819 års slut, qwarliggande. De fattiga, hwilka ej hafwa anhöriga, som wårda sig om dem, förslyttas, wid utskrifningen, till hospitalet.

(Sammandraget ur Archiater Weigels Tal om Danwizens Dårhusinrättning, hållet inför Wetensk. Ak. Stockholm, J. V. Linds enka, 1820, 15 sid., 8:o, Directionens Berättelse, 1827, till SfwersRådth. Amb., samt muntliga underrättelser).

4) Stockholms stads och läns Curhus (sid. 80—82.)

Tilläggen kunna, af samma skäl, som näst ofwanför äro anförda, ej lemnas i wanlig ordning.

Churu curinrättningen efter den nu brukliga methoden tog sin början i April 1814, flyttades den likwäl icke före än år 1816 (till hwilket år det anförda 1813 således rättas), till Kungsholms f. d. Kronobränneri egenbom, belägen i quarteret Bryggaren, N:o 5, 6. Denna egenbom war högst förfallen och måste, för sitt nya ändamål, undergå en betydlig reparation, hwar till nuwarande Konungen fördrade 10,000 rd. b:co. Inrättningen sattes snart i så fullkomligt stånd, att stadens och länets patienter kunde dit inslyttas i October månad 1816. (Ur en tryckt berättelse om allmänna fattigwårdens tillstånd från 1813 till 1818.)

Den för directionen öfwer Curhuset nu gällande instruction är utfärdad d. 16 Mars 1826. Enligt densamma, skall directionen bestå af ordföranden i Sundhets-Collegium, såsom ständig ordförande härslådes, en ledamot i samma Collegium, öfwerchirurgen wid SeraphimerLazarettet, 3:ne Fattigcasans directeurer, samt trenne ledamöter från Stockholms län, walde af den comité, som, enligt Kongl. Kung. d. 10 Mars 1824, årligen sammanträder, för att bestuta om de åtgärder, hwilka, till veneriska smittans hämmande, böra widtagas. En commissarie skall handhafwa Curhusets inventarier och förbrukningsperjedlar. Rathållningen bestrides under entreprenade, mot wis betalning för hwarje stök om dagen, efter fastställd spisordning. Curhusets egentliga ändamål är, att mottaga veneriska sjuka från

Stockholms stad och län, och bär länets andel i sjuffångarne utgöra minst 7; men äfwen sådana personer, som äro behäftade med sjukdomar, hwilka genom de på Curhuset mest brukliga curmetoder kunna med fördel behandlas, få intagas, så wida ej alla platser förut äro upptagna af veneriska sjuka. Äfwen få betalande antagas, då ej trängsel är att befara, och erläggas, för det närwarande, 14 rd. b:co i betalning för 3 månaders, eller hel, cur. De, som mottagas gratis, skola wara försedda med fattigbetyg från pastor i den församling, till hwilken de höra.

För det närwarande finnas 96 jernfångar och 64 träfångar; men, af brist på utrymme, kunna ej mer än 120 af dem begagnas. Antalet af wärdade veneriska sjuka war, från sjelfwa curinrättningens början, i April 1814, till 1817 års slut, från Stockholms stad 520 personer; 1822, 259; 1825, 226, och 1827 wärdades derstädes inalles 480 personer.

Des inkomster bestå dels af rentan å donerade capital, dels af den årliga, så kallade 3-skillingss afgift, som af stadens och länets inwånare utgöres till veneriska suittans hämmande, och som, 1826, besteg sig till 2,925 rd. 12 st.; dels af bidrag från fattigkassan, som, 1826, war 3,524 rd. 44 st. 1 rst.; dels af de till ambulatoriska anstalter, för botande af veneriska sjukdomar, förut anslagna 1000 rd. b:co, hwilka, då denna anstalt upphäfdes, genom Kongl. Br. d. 26 Mars 1822, anslagos till Curhusets förmån; dels af 5000 rd. årligen från Drätselverket. Summan af dessa inkomster war, år 1826, 13,314 rd. 6 st. 1 rst. Utgifter: na utgingo till ett lika belopp, hwaribland för patienters mathållning 3,707 rd. 44 st., för medicamenter 1,507 rd. 6 st. 7 rst., samt afledning för tjänstemån och betjening 1929 rd. 22 st., allt b:co.

(Ur instructionen, Directionens berättelse till Sveres Ståthållare Åmbetet 1827, Stockholms Dagblad 1828, N:o 33, samt muntliga underrättelser.)

Sid. 84, lin. 1.

Detta Koppvymningshus blef, såsom en öfwerflödig inrättning, i senare tider upplåtet till Veterinärinrättningen; och mottagas koppsmittade personer nu mer på Seraphimer Lazarettet.

5) Allmänna Barnbördshuset.

Denna inrättning har i beskrifningen kommit att förbi-gås, hwarföre man här i kortet will lemna des historia.

Nedan 1682 uppgaf Professor Urban Hjärne ett förslag om en barnsångs-hospitalinrättning, som likväl ej kom att sättas i verkställighet. År 1688 förordnades, att Collegium Medicum skulle hafwa uppfigt deröfwer, att de så kallade jordegummor blefwe af stadsphysicus behörigen examine-rade. För dem utfärdades, d. 29 April 1711, ett reglemen-te, hwaruti deras antal bestämdes till 40, utom 10 andra, som skulle i konsten öfwas och till-läras.

Något vidare tillgjordes ej för barnförlofningswetens-kapens befrämjande, eller nödlidande barnafödersfors hjälp, förr än år 1772, då Rikets Ständer framställde nödvändig-heten af ett barnförlofningshus i huswudstaden, med hvars inrättande likväl tills vidare blef uppskjutet; men, då, år 1774, ett ytterligare memorial derom ingafs till Konungen, blef inrättningen af ett allmänt barnbörds-hus gillad och fast-ställd, den 17 Jan. 1775. Ett reglemente för den nya in-rättningen utkom den 20 Febr. samma år.

Professorn, sedermera General Directeuren, Commen-deuren m. m. David von Schulzenheim, som, under Collegii Medici öfwerinsende, fick sig uppdragen närmaste wården och förvaltningen af denna inrättning, upplät ej allenast för densamma tjenliga rum, med 10 sängar, uti sitt eget hus på Riddarholmen, utan befordrade den äfwen i flera andra afseenden och kan sålunda anses för desß sifstare. Inrättningen öppnades till barnafödersfors emottagande, Wid-sommarsästonen 1775. Den 21 derpå följande Juli utkom derom Slottscancelliets kungbrefse, hwilken äfwen innehöll, hwad wid barnafödersfors emottagande och deras wistande wid inrättningen, under barnsångstiden, borde iakttagas, äf-wensom genom samma kungbrefse förordnades om de fattig-gas fria underhåll, skötsel och wård, samt deras barns emottagande och försörjande, så widt barnhusinrättningarne i Stockholm kunde medgifwa m. m.

Churu inrättningen snart derefter förflyttades ifrån Pro-fessor Schulzenheims hus, då den erhöll egen local, så föres-sod han likväl densamma till 1778, i November månad, då han, på begäran, erhöll afsted. Inrättningen förtorade wäl i honom en nitisk och förtjensfull föreståndare; men, då grunden en gång war lagad, fortskred den osbrutet, så wäl genom flera medborgares frifkostiga gifwor, som genom bättre ordnade, af tidens behof påkallade, försättningar, till ett allt mer förbättradt skick.

Barnbörds-huset har för det närwarande en särskild di-rection i ekonomiskt afseende. Desß styrelse är uppdragen

åt Artis Obstetriciae Professore vid Carolinska Institutet, med biträde af adjuncten i samma vetenskap; och hafwa de på barnbörds huset fria boningsrum. En förestånderska ansvarar för inventarierna, och en entreprenour besjuder mathållningen. Den lägre betjeningen utgöres af en husdräng, en tvätteriska och 2 städerkor.

Enligt nu gällande författning, efterfrågas ej de barnafödernas namn, som bär söka inträde, utan de aflemna blott en namnsedel, hwilken de ega rättighet att, wid utgången, ouppbruten återtaga. Alla hafwande qvinnor, utan åtskillnad, få begagna sig af inrättningen, så widt utrymmet tillåter. De njuta allt kostnadsfritt och få i allmänhet owarblifwa i 14 dagar efter skedd förlofning; men de, som insjuknat, hafwa måst wid inrättningen en längre tid behållas. Särskilda rum hafwa också, år 1826, blifwit inredda för dem, som angripas af barnfångsfeber, eller annan farlig sjukdom. Utom denna läkarewård för barnafödernas på stället, erhålla äfwen fattiga barnafödernas fri läkarehjelp hem till sig, då de låta derom tillsäga hos barnbörds husets föreståndare.

Inrättningen har ej ensamt den bestämningen, att wara en tillflyktsort för fattiga barnafödernas, utan äfwen den, att wara en praktisk skola för unga läkare och barnmorskor. De förra, som för bfrigt utan arfwode wid läkarewården biträda, hafwa i Barnbörds huset fria husrum; och, hwad de sednare beträffar, så hållas för dem offentliga föreläsningar uti twänne terminer, hwardera räknad till 3 månader, hwarförutan de, sedan grunderna blifwit inbeintade, tourwis få biträda wid tjensigdringen. Lofs af dessa barnmorskelaärlingar njuta årligen fria husrum samt för det närwarande 8 rd. b:co hwardera i månaden. De, som antagas utöfwer detta antal, bestrida sjelfwa sina underhållskostnader, och hafwa omkring 36 årligen blifwit såsom barnmorskor utexaminerade. Det nu gällande reglementet för dem är utfärdadt den 25 Aug. 1819.

Med inrättningen är äfwen ett ammecontor fbrenadt, hwarom ses sid. 86, S. 5.

Under de trenne förra åren blefwo på Barnbörds huset 499 qvinnor förlost, och 506 barn födda. Från midten af 1778 till 1787 års slut blefwo 2470 qvinnor förlost, och 2533 barn födda, samt från denna tid till 1798 års slut 4314 förlost, och 4438 barn födda, under hwilken tid största antalet af förlofningar fligit inom året till 463, såsom år 1793, och det minsta till 144, såsom från Juni 1778 till samma tid 1779. Från 1822 års början till slutet af 1826,

förhöfdes 2204 barnaföderskor; hwilket utgör ett medeltal af 441 om året. Högsta antalet af derstädes framfödda barn har under sednare åren sigit till 618, och det minsta till 400. Uti inrättningen finnas 30 sängar för barnaföderskor.

Swad sist widkommer inrättningens ekonomiska omständigheter, så samtyckte Rikets Ständer, redan wid 1772 års riksdag, att Banken måtte, till inlösen af Löwenhjelmiska huset, i hörnet af Fredsgatan och Ridda-Bod-torget, till barnbörds-hus, försträcka köpekillingen, 10,000 rd., utan renta; dock att af husets hyror i Banken årligen skulle insättas 666 $\frac{2}{3}$ rd., tills hela lånet wore betaldt, hwilket efter 15 år, eller 1787, war behörigen verkstaldt, och flyttades inrättningen till detta hus, wid 1776 års slut, sedan rummen wore inredda.

Utan statens betungande, eller någon stadgad allmän fond, grundades denna inrättning dels genom de medel, som medelst en allmän collect blifwit samlade, men hufwudsakligast genom de många frivilliga sammanskott, som blifwit gjorda till befrämjande af en allmän föpptyningsanstalt, hwarigenom en så betydlig summa samlats, att deß hela beslopp ej war för denna anstalt behöfligt. Härjemte fick äfwen inrättningen en andel af Lazarettslotteriets årliga winst. År 1775 utgjorde föpptyningsfonden 8000 rd.; men, då den sedermera minskades och blef otillräcklig för bägge inrättningarne, fick Barnbörds-huset ej längre njuta något underhöld deraf. Deremot kunde det, sedan skulden till Banken war betald, påräkna en ny inkomst genom inflotande hyror, hwartill kom en köpekillning af 6000 rd., som Ryttmästaren Hillebrand erlade för utbrytandet af den åt sjön belägna och till honom afstädda del af Barnbörds-husets tomt. För det närwarande åtnjuter Barnbörds-huset af staten ett årligt anslag, stort 1212 rd. h:co.

Sin förnämsta och mest waraktiga inkomst har Barnbörds-huset af rentan på de capitaler, som af ädelsinnade medborgare dit blifwit donerade. Bland dessa donationer må här följande ansöras:

År 1795 testamenterade Grosshandlaren C. M. Nyfirmin till Barnbörds-huset 10,953 $\frac{1}{2}$ rd. h:co. Att förwara minnet af denna hedrande gerning, lät Collegium Medicum öfwer den ädelmodiga gifwaren stå en städpenning, hwilken på ena sidan föreställde Gudinnan Lucina, med ett barn på ena armen och ett annat bredwid sig, samt på den andra hade en inskrift, som wisade anledningen till minnespenningen.

År 1816, den 20 Mars, skänkte nuwarande Konungen

20,000 rd. till Varnbördsbusket. Generalen, Grefve Horn har lika ädelmodigt dit förårat 8000 rd., samt Erik Boman Eriksson 7000 rd.

Varnbördsbuskets hela capital, som före 1816 blott war 18,655 rd., utgjorde, år 1826, 51,300 rd. Des infomster woro samna år 4834½ rd., samt utgifterna 5391 rd. 33 ff. 5 rsl. Egendomen är brandsförsäkrad för 30,000 rd.

(Sammandraget, hwad äldre underrättelser beträffar, ur Elers' Beskrifning öfwer Stockholm och, hwad de nyare angår, ur Directionens berättelse till Hwarsjäthållare Ambetet, år 1827.)

6) Varnbördsbusket pro Patria.

Sid. 84, lin. 5, 6 nfr.

Directionen består ännu af 12 ledamöter, hwaraf en åtagit sig närmaste wården om Varnbördsbuskets angelägenheter. Nuwarande Accoucheuren, Kongl. Lifmedicus Doctor M. C. Reinius, besbrjer, likasom sina företrädare och Sällskapet's öfriga ämbetsmän, sin befattning utan arfwode.

Sid. 85, lin. 6.

Archiatern D. von Schulzenheim war icke uppbofsman till denna inrättning, utan till Allmänna Varnbördsbusket.

Lin. 21. Dessa 200 rd., som 1777 anslogos att utgå af Husfättigecassan, utgå nu mer från Stora Varnbusket. Före öfrigt bestå sällskapet's inkomster, såsom före, af sammanskott inom sällskapet, collecter, bidrag från Patriotiska Sällskapet, samt anslag af Medicinalfonden. Ehuru sällskapet's fond och inkomster samt de donationer, som dit blifwit gjorda, äro gemensamma både för Varnbörds- och Varnbusket, synes dock här wara tjenligaste stället att anföra dem. Fonden utgjorde, wid 1826 års början, 14,004 rd., och inkomsterna woro, utom Fru Knigges testamente, 2401 rd. 5 ff. 7 rsl., hwaribland intresse å utlånta capitaler 840 rd. 32 ff. Utgifterna för Varnbördsbuskets räkning woro 1458 rd. 24 ff. 8 rsl.

Lin. 6—16 nfr. Utom föråringar af Carl XIII och wår nu regerande Konung, tilläggas följande, på sednare tider gjorda, donationer: nämligen år 1815, af Bergsrådet och Commendeuren Dahlberg, som till sällskapet testamenterade 5600 rd. b:co, och Enkesfru von Balthasar Knigge, hvars testamente på 2000 rd. år 1826 tillföll sällskapet.

Från medlet af 1800 till 1826 års slut, hafwa 4459 barn uti barnbördshuset blifwit födda, hwilket antal, sammanlagdt med dem, som derstädes före 1800 framföddts, tillsammans utgör 7300 barn. Under de sista 12 åren hafwa per medium 195 barnaföderskor blifwit derstädes årligen förlösta, och 198 barn framfödda. Dessa barnaföderskor förörjas och wårdas, dels i så kallade cacherade, dels i allmänna rum. De barnaföderskor, som mottagas i de sistnämnda rummen, hwilka äro twänne till antalet och hwardera rymma 3 personer, wårdas och underhållas dels utan all afgift, eller erlägga endast 4 *fl. b:co* för hwarje portion mat, warande medeltiden för deras wistande på stället 14 dagar. De cacherade rummen, hwaraf ett särskildt lemnas åt hwar och en barnaföderska, äro till antalet 8. De, som der intagas, erlägga antingen 2 eller $1\frac{1}{2}$ *rd. b:co* i veckan, samt desutom 12 *fl. b:co* dagligen för maten.

Lin. 23. Vid inrättningen finnas för det närvarande twänne barnmorskor, samt desutom twänne föterkor.

(Ur en berättelse från Directionen till Szwersstättare Ambetet, afgifwen i Juli 1827.)

Detta amnesskaffningscontor är uti allmänna Barnbördshuset. Nu mer behöfwa ej alla ammor uteslutande härstädes besigtigas, utan hwilken legitimerad läkare som helst får förträta denna besigtning.

7) Strandbergska Läkareinrättningen.

Härill finna läggas följande bland betydliga donationer: Sällskapet Notta och Nöje gaf en lång tid årligen 2 à 300 *rd. b:co*. Szwerssten och Riddaren Francé 3000 *rd.*; 1811, vice Auditeuren C. D. Mörk 580 *rd.* Den 7 Maj 1825 Stadsmästaren L. G. Thström 3000 *rd.*

Den 14 Jan. 1824 donerade Brukspatronen A. Hebbe 10,000 *rd. b:co*; hwilka ännu (Aug. 1827) icke utfallit, men hwaraf 7000 *rd.* snart förwäntas, och skall rentan af dem utgå till 6 pensioner för enkor och oförsörjda döttrar af afsidne ämbetsmän utaf ofrälse stånd. De återstående 3000 *rd. skola*, efter en Mansell Wasströms ödd, användas till 3:ne

ytterligare pensioner, och blifwa då alla 9 pensionerna af lika stort belopp.

Lin. 28—31. Under de första åren sedan inrättningens början kunde ej flere än omkring 20 personer på halfåret erhålla undersködd; men sedermera har denna stiftelse så förkofrat sig, att på sednare tider mellan 70 och 90 personer, hvarje halfår, ej allenast erhållit fria medicamenter och läkarewård, som war inrättningens primitiva ändamål, utan äfwen flere bland dem antingen pensioner, eller mindre penningeundersködd, eller andra förmåner. År 1826 utdelades 32½ sammar tallwed bland de personer, som njöro undersködd af denna inrättning, samt, i penningar, 825 rd. b:co. År 1827 utdelades 42 sammar wed, samt 793½ rd. b:co.

Lin. 32—37. År 1801 war inrättningens behållning, oberäknadt primitiva capitalet (3000 rd.), endast omkring 1700 rd., och, 1810, något öfwer 2275 rd. b:co. På de år, som sedermera förflutit, har inrättningen deremot, genom ådelmodiga medborgares frukostighet, så betydligt förkofrat sig, att behållningen, år 1826, uppgick till 39,121 rd. 21 st. 6 rst., utom Brükspatronen Hebbes testamente. Inkomsterna wore samma år 2156 rd. 32 st. 8 rst., samt utgifterna 2253 rd. 30 st. 5 rst., hwaribland läkarens lön 300 rd. samt protokollsförings=arswode 66 rd. 32 st.

(Ur en berättelse från Directionen till Sverresåtbållare Ämbetet, afgifwen i slutet af 1827, samt Znrises Tidningen, 1812, N:o 1, 1813, N:o 29, 1828, N:o 105.

8 Skomakaregesällernas Sjukhus.

Sid. 89, lin. 8.

Detta hus är beläget wid Lilla Nygatan, quarteret Pyramus, N:o 6, och begagnas äfwen till andra ändamål, för Skomakaregesällskapet, än till sjukhus. Det inköptes 1781.

Lin. 14. Månadliga afgiften af hvarje gesäll är nu från 12 till 24 st. b:co.

Lin. 16—18. Ej mer än 10 personer kunna här på en gång intagas. Under de sednare åren hafwa omkring 90 gesäller här årligen blifwit wårdade.

Lin. 20. Den skule får nu mer 2 rd. rgs. i weekan.

Lin. 23, 24. Begravningshjelpen är nu 20 rd. b:co.

Denna inrättning är skild ifrån Skomakareämbetets öfriga fattiginrättningar, hwilka länge fram skola outalas.

9) Kongl. Maj:ts Flottas Sjukhus på Castellholmen. Sid 89, 1 §.

På detta sjukhus, som har ett särskildt reglemente, hwilket finnes bland handlingarne, rörande flottans reglering, intagas soldater, som tillhöra sjöartilleriregementet, samt båtsmän, som höra till Stockholms Escadre af Kongl. Maj:ts Flotta. Sjukrummen äro twänne stora, samt 4 mindre, och kunna i dem rymmas 100 sängar. Läkarepersonalen utgöres af en regementsläkare, med 600 rd. b:co årlig lön, 2ne bataillonsläkare, med hwardera 250 rd., och en underläkare med 150 rd. lön, utom boställen eller inquarteringspenningar. Årliga kostnaden för sjukhuset är omkring 9000 rd. b:co, hwaraf 7000 rd. utgå af statsmedlen.

10) Stockholms allmänna Garnisonsjukhus. (Sid. 90, 2 §.)

Detta sjukhus, som utgör egendomarne N:o 2 och 3 i quarteret Åsplund å Kungsholmen, upptager 4 särskilda stenhus och ett trähus, samt desutom ett stenhus N:o 3 i quarteret Vårnstrådet. Uti dessa hus disponeras 32 rum för sjuka af Stockholms garnison, och kunna 280 personer på en gång derstädes rymmas. Under loppet af år 1827 war antalet, af der wärdade personer, 1637.

På det ett så betydligt antal personer, som ofta en längre tid qwarligga på sjukhuset, ej under tiden skall sakna den uppbyggelse, som den allmänna gudstjensten gifwer, så är förordnad, att Gudstjenst skall hwarje söndag af en bataillons predicant å sjukhuset förättas. Der till begagnas ett af de största sjukrummen, der patienter med utwärtas åkomor äro förlagda.

För sjukhuset är twäl ett särskildt reglemente utfärdadt d. 28 Dec. 1821; men ett nytt är för det närwarande under arbete. Directionen består af en secundchef af gardesregementerna, eller chefen för Swea artilleri, hwilka årligen ombytas såsom ordförande, en major af hwart regemente, utom det, till hwilket ordföranden hörer, öfwerfältläkaren för Stockholms garnison och en civil ledamot. Öfwerfältläkaren har öfwerinsendendet öfwer sjukhuset, och under honom äro twänne sjukhusläkare, med årlig lön, för hwardera af 375 rd. b:co, hwilka utgå med 200 rd. af sjukhusanslaget och 175 rd. af statsanslaget till pensioner för fältläkarecorpset. Desutom

finnas 8 Underläkare, som äro stipendiater i fältläkarecorpset och utom sina stipendier åtnjuta 16 fl. b:co om dagen, samt, liksom sjukhusläkarna, fria husrum.

För öfrigt äro derstädes anställda: en commissarie, som har uppbörd af penningar och persedlar samt handhafwer sjukhusets hela inre police, med 500 rd. b:co årlig lön, en kamrer med 560 rd., en sjukhusstrifware med 200 rd. lön, 3 waktmästare, 2 drängar, 13 waktare eller wakterstor, alltsom omständigheterna foga, 4 städerstor samt en twättersta med 2 pigor.

Den af Kongl. Maj:t den 24 Maj 1827 fastställda stat, hwilken skall af statsmedlen utgå, är 31,319 rd. 9 fl. 11 rst., hwarutaf till afböning: 3920 rd. 1 fl. 4 rst.; till proviantering för 200 man, à 11 fl. dagligen, 16,729 rd. 8 fl.; till medicamenter 3,600 rd. m. m. Utgifterna för 1827 utgjorde likwäl omkring 38,000 rd. b:co.

Såsom i beskrifningen såges, är ett nytt sjukhus, i samma quarter som det gamla, under byggnad, hwilken för det närvarande är så långt fortfriden, att man nu är sysselsatt med inredningen. Det är ämnadt att rymma 300 man. Grunden dertill lades år 1816, och hafwa, till dess uppsbrände, medel blifwit sårskilda gånger anslagna af Rikens Ständer. Hittills hafwa omkring 230,000 rd. b:co. dertill åtgått.

11) Djurgårds Zelsobrunn.

I sednare tider har ett sjukhus der blifwit uppbyggt, hwarest medellösa patienter, under brunns tiden, intagas. Redan före 1800 hade utwägar blifwit widtagna, för att undersöbjä fattiga sjuka, som begagnade brunnsdrickningen härstädes, hwarom se I, 346, 17 §. Sedermera gaf Narcisänen Orden undersöjd åt ett antal sjuka ständs personer, under den tid de sig härstädes uppehöll; men denna Orden har nu mer upphört. Omkring 10 fattiga sjuka hafwa nu under hwarje termin fria rum i lazarettbyggnaden. För deras underhåll finnes ingen stående fond, utan det bestrides medelst infamlingar bland brunns-gästerna.

Localen för brunnsanläggningen är ganska wacker. Beslagliga spatsergångar äro anlaggda; men det mesta är dock naturens werk. Öfwer allt har man widsträckt utsigter, i synnerhet åt staden. Källan inneslutes af en rymlig träbyggnad, i hwilken åfwen brunnsalen befinner sig.

Här finnes åfwen ett badhus. Nyligen har här också blifwit anlagdt ett orthopediskt institut, som dock detta år

kommer att härifrån förflyttas. Det skall strax nedanför beskrivas.

12) Sabbathsbergs Zelfobrunn (sid. 91, 2 §.)

Äfwen wid denna selfobrunn har, i sednare tider, ett lazarett blifwit inrättadt, som hålles öppet under brunnstiden, eller Juni och Juli månader. Der intagas sådana personer, som af swårare sjukdomar hindras att från längre afstand besöka källan. Det har ej gemensam direction med fattighuset, utan egen. Det härleder sin uppkomst från aflidne Prof. Gadelii nit, hwilken, år 1806, i sbrening med några wänner, samlade de första bidragen till denna inrättning. Sedermera insamlades medel genom uppförda conserter i Jakobs kyrka. År 1813 war inrättningens behållning, som, på detta sätt, jemte andra sammanskötter, uppkommit, 1491 rd. och några st. Den 30 Dec. 1812 upplåts af Sabbathsbergs fattighusedirection förra brunnmästarebostället till brunnslazarettens directionen, att begagnas, så länge det till brunnslazarett användes. Brunnstintendenten och predicanten wid fattighuset äro ständiga ledamöter i lazarettensdirectionen. Ingen afgift erlägges för intagning eller åtnjutande af stöjel derstädes; dock mottagas inga från landsorterna. Första året kunde blott 6 sängar med tillbehör förstaffas. Sommaren 1812 wårdades 19 sjuka wid lazarettet, och sommaren 1813 åtnjoto 23 personer derstädes fria husrum, läkemedel, samt 5 st. 4 rst. bres dagligen. Nu mer njuta 50 fattiga sjuka årligen boning, medicamenter och 5 rd. bico i penningar, på det sätt, att 25 i sänder, på en termin af 4 veckor, derstädes wistas. Inrättningens årliga kostnader bestridas till största delen af en collect, som insamlas på den tjenligaste tiden, wid en söndags gudstienst, under brunnsterminerna.

(År Inrikes Tidningen 1810, N:o 21; 1811, N:o 107; 1812, N:o 111; 1813, N:o 109.)

12) Profesör Åkermans Orthopediska Institut.

Detta institut har nyligen blifwit anlagdt wid Djurgårdsbrunnen genom en enskild mans, Profesör N. Åkermans, omtänka och patriotiska nit. Profesör Åkerman insåg den brist, som saknaden af ett sådant institut gjorde i huswudstadsens läkarewård, och lät inga uppoffringar afsträ-

En sig, för att afhjelpa denna olägenhet. Som likväl hans enskilda förmögenhet ej war tillräcklig, för att bestrida alla, med anläggandet häraf förenade, stora kostnader, så föreslog han en subscription på actier, till ett antal af 1,500, à 10 rd. b:co hwardera, och skulle dessa förstott återgåldas, då inrättningen wunnit någon förkofran. Detta förslag uppmuntrades strax och gjordes verkställbart derigenom, att Hans Maj: Konungen tog 100 actier, den öfriga kongl. familjen 77, ledamöterna i SundhetsCollegium somliga 5, och somliga 3, m. m., hwarefter han, i Febr. 1827, lät sin annmälan till allmänheten häröf utgå. Snart wann detta förslag allmänhetens förtroende, så att, redan d. 9 October nämnda år, den första patienten kunde å Institutet emottagas, och, efter Maj månad 1828, fick denna inrättning, enligt Kådig tillåtelse, bära namn af Josephins Institut.

Andamålet med institutet är, att förekomma och bota, eller åtminstone lindra och förbättra, de mångfalliga medfödda eller sednare ådragna utwärtas, mer eller mindre synbara, misfbildningar och wanfäpnader, för hwilka åtskilliga bland menniskofroppens delar äro utsatta, såsom i synnerhet ryggraden för puckel och snedheter, benen för contracturer, eller så kallade klumpfotslyten, m. m. Institutet anlades, såsom ofwan nämndt är, på Djurgårds hessobrunns egor, emot en lindrig tomtebreafgift, och nödiga byggnader uppfördes på slistarens bekoftnad. Wid höstflyttningstiden, innevarande år, lärer det dock komma att tillä widare förläggas till staden. Elevernas antal är, för det närvarande, 14. Inrättningen har hittills ej njutit annat underfödd, än den af nämnda actieteckning; dock bbr man hoppas, att staten ej skall undandraga den allt bistånd.

VIII.

Fattigwården i Stockholm.

I de äldsta tiderna funnos i hufwudstaden inga andra ordentliga fattiginrättningar, än hospitaler, hwilka tillika wos ro sjukhus. Det äldsta hospital war det så kallade Selgeandshuset (hwarefter Selgeandsholmen fick sitt namn), stiftadt af Konung Waldemar, och hwilket är omtaladt wid beskrifningen om denna holme, försia delen, sid. 177, 178.

Snart derefter stiftades äfwen de Spetelskas Hospital, om hwilket man dock saknar alla underrättelser. Dernäst kommer i ålder St. Jörans Hospital, inrättadt af Konung Magnus Ladulås, 1288, och förnyadt 1418. Om dess ändamål och localen för detsamma lemnas underrättelser, andra delen, sid. 280, wid beskrifningen om Johannis kyrka, hwilken uppförts på samma plats, der hospitalets eller St. Jörans capell fordom stått. De, som inköptes der i fribröd, kallades Conventsbröder och -syster. Inköpssumman uppgick till olika belopp; dock tyckes medgiften hafwa varit af det värde, att hospitalet haft sin kostnad för underhåll och härberge ersatt. Hospitalet höll 2:ne bord, herrebordet och barnbordet kallade, hwarwid de i fribröd intagna undfingo sitt dagliga uppehälle. Dernäst stiftades, wid slutet af 14:de århundradet, ännu ett hospital, Sjalagården kalladt, hwilket varit beläget wid den gata inne i staden, som, till minne deraf, kallades Sjalagårdsgatan.

Sålledes funnos, före reformationen, 3 eller 4 hospitaler. Man har om dem få tillförlitliga underrättelser, i afseende på dessa inrättningars storlek, inkomster och egentliga beskaffenhet. Man wet, att 60 almosehjon skulle, enligt stadgarne, intagas i Sjalagården, och, om man såsom sannolikt antager, att mellan 60 och 80 personer kunde på hwardera hospitalet hysas, så uppkommer en, i jennförelse med närvarande tid, alltför ringa fattigpersonal. Skall då behofwet, med framskridande år, så ansenligt hafwa sligit, eller skola, i fordnade, de fattiga hafwa varit mer wanwärdade, och ett större elände bland dem herrskat, än nu? Man kan åtminstone bejaka den förra frågan, ty sednare tidens lux har skapat större och mångfalligare behof; men såsom något hufwudsakligt måste man också befinna, att folk-mängden beständigt tilltagit, och att af en större folk-mängd följer äfwen en större fattigpersonal. Dock hafwa ej förenämnda hospitaler varit de fattigas enda tillflykt under denna tid, utan desutom funnos äfwen så kallade Söndags och Fredags Almosehus, om hwilka man likwäl icke wet mer än deras tillvaro, och hwilka författaren således ej wägar räkna bland ordentliga fattiginrättningar.

Efter reformationen förwandlades Gråmunkelöster på Niddarholmen till ett allmänt hospital, då de förutnämnda upplöstes, och alla deras almosehjon till det nya hospitalet förflyttades, hwarom se sid. 157, första delen. Som det likwäl snart befanns för helsötilståndet högst skadligt, att hafwa ett hospital midt i staden, förflyttades det snart till Danwiken.

Remte denna nya organisation af hospitalerna, uppstod äfwen snart en annan inrättning till förmån för de fattiga, som ej kunde å hospitalet intagas. Denna inrättning var Husfattigcasan, hvilken beskrifwes, andra delen, sid. 136—139. Den stod under PolitieCollegii förvaltning, och deraf utdelades så wäl almosor åt fattiga, som bodde spridda i staden, uti egna rum, som ock åt dem, hvilka woro inbyssta i den så kallade Penningestugan wid Danwiken. Inkomsterna till denna casa äro på nämnda sidor uppräknade. Dertill må läggas, att penningar äfwen insamlades i husen, genom kyrkoförenters gringgående. År 1688 blef en fattighäus först inrättad, och man började, år 1689, att under gudstjensten kringbära den i kyrkorna, till almosors insamlande.

Efter 1731 års räkenskaper utgjorde allt, som blef för de fattigas räkning insamladt, omkring 27,000 daler kopparmynt årligen, hvilka quartalswis utdelades i Clara och Maria församlingar samt i Danwiken. År 1733 fördelade PolitieCollegium, till de fattigas underhåll, en summa af 25,551 daler kopparmynt, och af riksdagsrelationen 1756 inhämtas, att, af de under Collegii förvaltning stående medel, utom rentan af Ahlsbiska testamentet, 26,743 daler, 19 öre kopparmynt blifwit disponerade.

Ändeligen insåg man otillräckligheten af dessa anstalter, och, uti bref till Stockholms Stads Consistorium, af d. 24 Febr. 1734, wäckte Kongl. Brand- och PolitieComissionen först fråga om fattighusinrättningar wid samtliga församlingarne i hufwudstaden. Efter förutgången skriftwexling fattades äfwen beslut härrom år 1737. Huru hwartdera af dessa fattighus särskildt tillkommit, warder nedanförre afhandlat.

Under tiden hade äfwen andra inrättningar för fattigwården redan blifwit, eller blefwo snart derefter organiserade. Då man från början begagnade samma inrättning, för att se olifartade behof till godo, så upplöstes deremot nu fattigwården sinåningom i sina särskilda elementer, och egna anstalter fogades för hwarje särskild klass af behöfwande. Det har således varit samma förhållande härmed, som med alla menliga inrättningar och med bildningen i allmänhet, att, hwad som från början war sammanblandadt uti ett oredigt kaos, sinåningom utvecklades och upplöstes i sina delar. Så uppsfodo nu särskilda barnhus (1624, 1753), särskildt lazarett (1743), och omsider särskilda arbetshus (1773, 1796), hwartill kommo barnbördsbus (1770, 1772), u. m. Äfwen hospitalerna sjelfwa fördelades i flera klasser.

Churu fattighus i alla församlingar, till år 1752, hunnit blifwa inrättade, och en del af Husfattigcasans inkomster till detta ändamål blifwit disponerade, återstodo ändå andra medel, hwilka förblefwo under PolitieCollegii förvaltning, och hwilka användes till understödjande af sådana fattiga, som ej kunde i fattighusen inrymmas. Äfwen gjordes, tid efter annan, insamlingar för samma ändamål, såsom, år 1773, 5,111 rd. 5 fl. 4 rst. och, 1796, 10,059 rd. 40 fl. 6:co, af hwilka sednare likwäl 3,700 rd. anslogos till Danwicks hospital. Dussider förenades dessa under PolitieCollegii förvaltning återstående medel med Stockholms Allmänna Barnhus' fonder, och det öfwerinseende, som Collegium haft öfwer fattigwården i allmänhet, upphörde alldeles. Inom hwar församling utsågos wisa ledamöter, som skulle hafwa uppsigt öfwer fattigwården derstädes.

I sednare tider fann man, att äfwen de anstalter, som dittills blifwit widtagna till fattigwårdens förbättrande, icke kunde motswara sitt ändamål, att understödja alla huswudstadens fattiga, och klagomål fördes allmänt öfwer bristen i den dåwarande fattiginrättningen. Då förordnades en särskild comitè, till öfwerseende och förbättring af fattigwården i Stockholm, hwilken, enligt Kongl. Br. d. 21 Maj 1805, skulle, utom andra ledamöter, äfwen bestå af 2:ne från hwarje församling. Denna comitè sammanträdde snart derefter och afgaf äfwen ett widlyftigt betänkande till Kongningen.

Till följande af nämnda betänkande inrättades en allmän, för alla församlingar gemensam, fattigsförsörjningsanstalt, som tog sin början med året 1808. Af denna inrättning skulle understödd utdelas åt sådana fattiga, som ej kunde intagas på fattighusen, hwilka bibehöllos under sina förra directioner. Staden fördelades i wisa districter, och wisa föreståndare skulle hafwa uppsigt öfwer fattighjonen, som derinom wistades.

Utom denna fattigsförsörjning, hade äfwen den nu förordnade directionen öfwer allmänna fattigwården en widsträcktare befattning. Den skulle nämligen ej allenast hafwa en speciel uppsigt öfwer Danwicks hospital, Barnhuset, Barnbörds huset m. m., utan skulle äfwen redogörelse från samtliga de öfriga publica fattiganstalterna till directionen ingå och derstädes granskas.

Under de få år, som denna fattigwårdsinrättning egde bestånd, äfsamlade den sig så betydliga skulder, att den, år 1811, måste upplösas. Sedan d. 1 April 1812, fördelades

de fattighjon, som förr njutit understödd af den allmänna fattigwården, på församlingarne i särskilda försörjningshus, och en direction förordnades, som skulle handhafwa den allmänna fattiguppboerden samt utdela den imellan församlingarne. Som denna direction, utom denna uppboerd, ej har annan befattning, än att uppåbara curhusmedlen, så skall, då församlingarnes fattigwård längre fram afhandlas, detta ämne vidare utvecklas. Här bdr endast nämnas, att, efter den nya organisationen, SverreStåthållaren har en allmän uppsigt öfwer alla publica fattigwårdsinrättningar, så wida, att, då frågor af wigtigare beskaffenhet i detta ämne förefomma, de stola pröfwas och afgöras af SverreStåthållaren, i samråd med 8 andra, inom de 8 fattighusdirectionerna, dertill walda ledamöter. Desutom är han också ordförande i wisa inrättningsars directioner.

År 1733 njöto 517 personer underhåll. År 1737 utgjorde hufwudstadens fattighop 912 personer, och, år 1773, 8,989, hwaraf 5,255 woro alldeles oförmbgna till arbete. År 1796 utgjorde den, enligt SverreStåthållare Ämbetets skrifvelse till Konungen af d. 14 Mars, blott 4,553 personer, nämligen: orföda 1,779, barn 1342, mindre arbetslöra 864, arbetslöra 568; hwilket förhållande, jemnfördt med det af år 1773, är gansta besynnerligt. År 1806 war sammanräknade antalet af alla på fattig- och sjukinrättningar intagna, samt underhållstagarare i hufwudstaden, 8,423, utom 216 barnhusbarn inom hus, samt 1,200 personer wid arbetshusen. —

Efter denna historiska framställning af fattigwårdens efter hand skedd utwidgning och förbättring willja wi också lemna en summarisk öfversigt af dess närwarande tillstånd, i afseende på fonder och personal. Ehuru detta ämne nedansför, wid hwarje inrättning, specielt afhandlas, har författaren trott det böra interessera läsaren, att på en gång kunna öfwerse förhållandet härmed och jemnföra de särskilda inrättningsarnes betydighet; äfvensom det sammanlaggda beloppet af kapitalerna bäst utwisar, till hwilken hdg grad den enskilda wälgörenheten understödt dessa inrättningar. Följande tabell är hufwudsaktligen beräknad för år 1826, ehuru några uppgifter äro för det följande året; men, då man äfytar ett allmänt resultat, kan ej skillnaden mellan 2:ne år efter hwarandra wara så stor, att ju icke det ena kan substitueras för det andra.

	Capital b:co rd. ff.	rf.	Personal.
Inrättning. wid Danwiken	73,770:	35. 8.	310 a)
Timmer. Ordens hospital	2,000:	— —	25
Invaliderättningen wid Ulriksdal	6,187:	— —	80
Drottninghuset	35,534:	6. 11.	90
Borgerfkapets Enkehus	118,577:	11. 6.	70
— — — Gubbhus	73,250:	— —	40 615.
Stora Barnhuset	235,062:	32.	2668
Sällf. pro Patria stiftelser	14,004:	— —	20 b)
Frimurarebarnhuset	c)		53
Seraphimer Lazarettet d)	195,209:	5. 7.	
Allmänna Barnbröds huset	51,300:	— —	
Strandb. Läkareinrättningen	49,121:	21. 6.	
	854,016:	17. 2.	
Fattighus: Clara	30,319:	34. 7.	190 e)
Adolph Fredrik	18,593:	31. 6.	223
Jakob	56,172:	14. 9.	191
Maria	25,500:		198
Catharina	62,211:	37. 4.	240
Ladugårdslands	8,600:		266
Kungsholms	7,581:	28. 11.	100
Sabbathsbergs	48,329:	6. —	300
Nicolai enst. fattigwård	19,477:	4. —	60
Tyssa församl. dito	26,870:	— —	80
Coopistiska fattighuset	8,541:	— —	12
Engeströmska fattighuset	2,666:	32.	4 1864.
	314,862:	45. 1.	

a) Denna personal innefattar både hospitals-, däckhus- och enkeshushjon. Den är beräknad per medium för hvarje dag, emedan ändamålet är att se, huru stor personal fattiginrättningarne på en gång kunna understödja.

b) Denna personal tillhör blott Barnhuset. Personalen wid läkareinrättningar kan hvarken beräknas, emedan den in- och utskrifwes successiw, ej heller hörer den hit, der blott fråga är om alla, som af fattigmedel erhålla någon försörjning.

c) Detta capital är ej uppgjwet.

d) Churu personalen wid läkareinrättningar, i denna öfversigt, ej hör summeras till fattighoven, finnes icke samma skäl för utslutande af dessa inrättningars capitaler. Det är wisserligen intressant att se summan af allt, som wälgörenheten åskadkommit för frömma stiftelser.

e) Till denna personal äro äfwen de räknade, som njuta underskäll af fattigförsörjningsmedlen.

Södra arbetshuset	69,171:	8.	6.	730	
Norra — — —	26,666:	32.	—	600	
Anslaget af Borgerfkapet	16,666:	32.	—		20 1350.
Fabrikarbetshuset					
	<hr/>				
	112,504:	24.	6.		
Konungens Hospita!	65,856:	34.	1.)	217	
Nödhjälpskassan	80,000:			200	
Borgerst. Pensionsinrätt.	58,522:	10.	8.	135	
Garnisons Pensionsinrätt.	38,342:			355	
Sjömanshuset och Brandw.	56,800:			390	
Pensionsinr. för ämbetswerk	417,222:	12.	10.	215	
— — för corporationer	241,112:	21.	2.	635	
Sparbankens enskilda fond	7,138:	24.	8.		
Enskilda testamenten och					
Bankens utdelning	281,166:	32.		504	
Wälgbrände sällskap	27,879:	4.	8.	161	2832.
	<hr/>				
	1,274,039:	44.	1.		
Institutet för Obstunna	65,000:				27.
Fris-, Fattig- och Handt-					<hr/>
werkscholor	213,444:	—	—		S. Summar. 9409.
	<hr/>				
Summa Summarum	2,833,867:	34.	5.		

Detta capitalbelopp, fastän må hånda icke motsvarande de de summor, som i Eurovas flesta hufvudstäder äro samlade för wälgbrände ändamål, är likwäl, i förhållande till såderneståndets mindre rika tillgångar, högst anseeligt. Swab fattigpersonalen beträffar, så här anmärkas, att samma person kan njuta understöd af olika pensionsinrättningar, hvar emot å andra sidan ganska många inom hufvudstaden både hafwa pensioner wid sådana inrättningar, som äro för landsorterna gemensamma, och hwilka ej här blifwit upptagna, såsom Arméens Pensionskassa, Allmänna Enke- och Pupillkassan m. fl. Skulle till ofwan anförda personal läggas de personer, som på sjukinrättningar äro intagna, så blir beloppet till en tredjedel större, än det för år 1806, hwaraf synes, huru mycket sedan denna tid för fattig- och läkarewårdens utwidgande är tillgjordt.

Uti det ofwan upptagna capitalbeloppet är icke fastig-

f) Detta capital är endast det, som är affatt för inom Stockholm boende personer. Från denna tabell är allt, som icke angår Stockholm enskildt, utelutet.

hetswårdet inräknadt. Skulle detta tilläggas, och äfwen de årligen utgående statsanslagen till garnisonsjukhusen m. fl., curhus och fattigförbryningsafgifterna, samt de för landsortens fattiga gemensamma casor inräknas, så upplode en summa af omkring 7,000,000 rd.; men säkrast är wål att blott beräkna det wisa och ståndiga, ty anslag äro alltid af en tillfällig egenkap. Dock kan ej en gång capitalfonden med fullkomlig noggrannhet beräknas, emedan twifwelsutan smärre pensionsinrättningar, utom de här upptagna, finnas, om hwilka man ej på officiel wäg, utan blott händelsewis, kan erhålla kunskap. Wid den summariska beräkningen af personalen, hwilken ej alltid varit uppgifwen, har författaren måst förfara ännu mer ungefärligen, än wid capitalbeloppet.

Swad som utdelats eller användes till understödd för fattiga inom hufwudstaden har, enligt det öfwerlag, som är gjordt i femårsberättelsen, år 1826 uppgått till omkring 430,000 rd.

Det är således ingen brist, hwarfen på inrättningar och stiftelser, eller fonder och medel till underhåll, wård, bistånd och hjelp för stadens fattiga och behöfwande; men den omständighet, att de stå under särskilda directioner och autoriteter, till ett antal af icke mindre än 83, som ej ega något samband sig imellan, samt att någon gemensam öfwerstyrelse ej finnes, genom hwilken enhet och öfwerensstämmelse i deras förvaltning, verksamhet och riktning, så widt se borde, kunde beredas, medför flera olägenheter och deribland äfwen den, att den ena inrättningens underhållstagare äro okända för den andra, och således en och samma person ofta, emot de flesta stiftelsers mening och affigt, kan blifwa underhållstagare på flera ställen. Genom en centraliserad styrelse, skulle också administrationskostnaderna betydligt minskas.

Slutligen må nämnas, att directionerna för nästan alla fattiginrättningar i Stockholm, år 1827, insändt berättelser om dessa inrättningar till Öfwerståthållare Ämbetet, samt att det blifwit författaren gunstigt tillåtet, att för följande artiklar få begagna dessa berättelser. Desutom hafwa flera inrättningars reglementen samt följande tryckta skrifter blifwit begagnade: Comitèens öfwer fattigwårdens tryckta skrifter blifwit dåniga skrifwelse till Kongl. Maj:it, utgifwen af S. Rönbeck, Stockholm, Deléen, 1807, 116 och 57 sidor 8:o, samt Berättelse om allmänna fattigwårdens i Stockholm tillstånd, under de efter inrättningens nya organisation 1812 nästförlutna år. Stockholm, Gadelius, 1818, 32 sid. 4:o. Detta nämnes här, för att ej behöfwa upprepas wid hvarje sär-

skild inrättning. Der allt detta icke gifwit tillräckliga upplösningar, hafwa muntliga underrättelser begärts och erhållits; hwilket, wid hwarje ställe, särskildt skall tillkännagifwas.

A. Hospitaler.

1) I allmänhet.

a) Danwicks Hospital.

Sid. 95, lin. 23.

Desa hemmantal utgåra nu $96\frac{2}{3}$, dels förmedlade, dels oförmedlade, och inkomsten af dem, beräknad i penningar, war, 1822, 3796 rd. 22 fl. 1 rst., samt, 1826, 4162 rd. 25 fl. 10 rst. b:co.)

Sid. 96.

1) Den förlänta kronotionde spannmålen uppgår nu årligen till 240 tunnor.

2) Arrendet af qvarnarne utgöres för det närwarande med 375 tunnor råg samt 12 tunnor hvete.

3) Tolagsmedlen gifwo hospitalet, 1822, en inkomst af 535 rd. 1 fl. 2 rst., samt, 1826, 1814 rd. 29 fl. 10 rst. b:co.

4) Interessemedlen woro, 1822, 2770 rd. 40 fl. 10 rst. samt, 1826, 3522 rd. 8 fl. 9 rst.

6) Medgiftsmedel woro, 1822, 1200 rd. och, 1826, 500 rd.

Sid. 97, lin. 21.

Efter ett medium för hwarje dag war deras antal, 1825, fribröder 11, och fattigbröder 188; 1817, fri- och fattigbröder 216 samt, 1812, 141. Hela personalen war, 1822, 229, hwarutaf 20 utskrefwos, och 23 dogo, samt, 1826, 234, hwarutaf 26 utskrefwos, och 19 dogo.

Lin. 22—24. Mellan fri- och fattigbrödet är ingen annan skillnad än den i afseende på boningsrummen och underhållet. Fattigbröderna äro fördelade i 8 salar.

Lin. 25, 26. De sinnesswaga hafwa ej allenast affides rum, utan äfwen i ett särskildt hus, hwilket synes af beskrifningen om Dårhuset. De åtnjuta ej endast fattigbröds, utan äfwen somliga af dem fribrödsköst.

Lin. 5 nfr. Den uppgift, som här är lemnad på hospitalens fruktbara kapitaler och inkomster 1824, öfwerensstämmar ej med den, som finnes i directionens berättelse till öfwerståthållare Ämbetet 1827. Enligt denna berättelse wo-

ro capitalerna, 1824, 62,101 rd. 41 fl. 11 rst., samt, 1826, 73,778 rd. 35 fl. 8 rst.; infomsterna, 1824, 22,737 rd. 10 fl. 4 rst., samt, 1826, 33,830 rd. 2 fl. 5 rst.; utgifterna, 1824, 24,134 rd. 41 fl., samt, 1826, 26,223 rd. 44 fl. 8 rst. Bland utgifterna detta sednare är ätgärd till kost och underhåll 14,665 rd. 29 fl. 5 rst. År 1812 var capitalet nära 42,000 rd. Åren 1812—1817 medtogo nybyggnader och reparationer nära 27,000 rd. Om dessa capitaler, infomster och utgifter märkes, ätt de äro gemensamma för Hospitalet och Dårhuset samt den wid Danwiken warande Enkehusinrättning.

Sid. 98, lin. 26—36.

Då åtskilliga missbruk wid inrättningen förekommo, och, så wäl å hospitalet som dårhuset, personer intogos, hwilka ej borde derstädes haft inträde, ärwensom ätt befordra en bättre wård om fattighjonen, ställde Konungen, genom Bref af den 3 Febr. 1813, dessa inrättningar under en direction, som, utan ätt wara förbunden genom förut gållande författningar och reglementen, skulle efter bästa öfwertygelse handhafwa styrellen deröfwer. Den består af 4 ledamöter, och Löwerståthållaren är ordförande. Näst directionen har inspector insendert öfwer inrättningen. Ambetsmännen äro, utom honom, en kyrkoherde, en ombudsman, twänne läkare, af hwilka den ena har fria husrum, twänne contorskrifwars och på extra stat en revisör.

Sid. 99, lin. 6.

Seraphimer Ordens Gillet har, i följe af öfwan nämnda Kongl. Bref, nu mer ingen besättning wid inrättningarne. Här förut kan nämnas, ätt ett sjukhus för koppysmittade inom hufwudstaden, den 25 Maj 1824, blef inrättadt uti en af hospitalets byggnader och fortfor till slutet af 1826, då smittan upphörde, sedan nära 500 personer derstädes blifwit wårdade. Den 8 Jan. 1827 anlades i samma local ett provisionelt sjukhus med 60 sängar i 4 rum för smittosamma febersjuka inom hufwudstaden, och hafwa till Aug. månad 1827 något öfwer 350 personer der blifwit wårdade. (Åfwen muntliga underrättelser.)

b) Timmermans-Ordens Hospital.

Sid. 102, lin. 6 nft.

Hospitalshjonens antal är, för det närwarande, 25.

Sid. 103, lin. 7.

Veningeundersköddet är nu förskädat till 3 rd. under vintermånaderna, samt 2 rd. b:co under sommarmånaderna.

Lin. 18. De 2:ne stöterstörna bekomma nu mer 3 rd. b:co hwardera i månaden.

Lin. 19. Sedan ett donerat capital, stort 2000 rd. b:co, blifwit användt till husrum för de fattiga, har Orden ej annat undersköd, än omkring 200 rd. b:co årliga collect-medel, till bestridande af utgifterna för dem. Dessa utgifter uppgå till omkring 1,100 rd. b:co årligen. Den bristande kostnaden erhålles dels genom årliga, frivilligt åtagna, bidrag utaf wisa Ordensledamöter, dels ock genom den besparing, som kan winnas af de fastställda emottagnings-afgifterna.

c) Invalidinrättningen å Ulriksdal.

Är wäl belågen utom Stockholm; men, då sjelfwa luststötten Ulriksdal i boken blifwit beskrifwet, så finner författaren skäl, att ej heller förbigå denna inrättning. Den förleades till Ulriksdal, enligt 1823 års riksdagsbeslut. Till dess underhåll äro anslagna inkomsterna af alla de, sedan 1812 års riksdag, indragna boställen wid f. d. Adelsfane regementet; hwilket årligen utgjort omkring 10,000 rd. b:o. Då alla boställen hunnit indragas, kommer inkomsten deraf att öfversliga 20,000 rd. Desutom började, år 1822, en invalidfond samlas, som nu är 6,187 rd. och några ff.

Wid inrättningen hysas 80 man invalider, hwilka derstädes njuta fäda, kläder och husrum. KrigsCollegium besörjer anskaffandet af deras beklädnad. Både gemene man och underofficerare samt några få officerare blifwa här intagna. Efter af Konungen fastställd stat, utgå utgifterna med 11,150 rd. och några ff. Reglementet för inrättningen är af d. 20 Sept. 1823.

2) Ensamt för bättre folkklaser.

a) Drottninghuset.

Sid. 124, lin. 14—17 nfr.

I följd af sedermera inträffade myntförändringar, utgick detta statsbidrag endast med 666 $\frac{2}{3}$ rd. om året, till dess, 1812, förordnades, att det åter skulle utgå med 2000 rd. b:co,

hwarfbrutau inrättningen af staten har 90 rd. årligen, till betjeningens aflöning.

Sid. 125, lin. 4—8.

Deruti har sedermera blott den förändring skett, att då frågor förekomma angående Kniggeska pensionsfonden, tillkallas Styrkoherden i Adolph Fredrik, enligt Kongl. Br. den 29 Sept. 1824.

Lin. 31. Commminister i Jakobs och Johannis församling åtnjuter, för det han således besörjer själavården, årligen 50 rd. b:co.

Lin. 10 nedifr. Kamereraren, som tillika beskrider Se-creteraregbrömsålen, åtnjuter 350 rd., och läkaren 33½ rd. Den lägre betjeningen består af 3:ne sköterskor och en husdrång.

Lin. 7 nedifr. 90 fattiga åtnjuta nu wid Drottning-huset fria husrum, värma och skötsel. Tillgångarne medgifwa ej mer än 2 rd. b:co i månadligt underhåll åt dem hwardera, jemnte en liten gåfwa till helgerna; hwarfbrutan de blinda, mest ålderssigna och wanföra åtnjuta 32 st. b:co i månaden. Genom en särskild wälgörenhetsanstalt erhålla alla, på den regerande Konungens föddelsdag, 1 rd. 16 st. b:co hwardera.

Lin. 4 nfr. Denna behållning i fruktbara capitaler war, 1827, med afdrag af skulden, 35,534 rd. 6 st. 11 rst. Inkomster, 1826, woro 4392 rd. 42 st. 8 rst. samt utgifter 4176 rd. 8 st., hwaribland 2760 rd. till de fattigas underhåll. Den fasta egendomen blef, 1818, brandförsäkrad till 25,000 rd.

Sid. 126 och 127.

Donationer: Hennes Maj:ts, wår nu warande Drottning, har wid flera tillfällen till inrättningen afseemat särskilda nådegåfwor. Den 7 Juni 1822, testamenterade Fru A. M. Balthasar, född Thorson, en summa, stor 12,000 rd. b:co, till förbättring af härwarande fattigas underhåll; Ås- wensson en summa af 16,666½ rd., kallad Kniggeska pensionsfonden, till särskild fond för 10 pensioner à 100 rd. b:co, hwilka genom Drottningshus directionens försorg årligen utdelas till 10, i verklig nöd stadda, ogifta fruntim- mer eller enkor af medelklassen.

b) Borgerskapets Enkehus.

Sid. 127, lin. 3, 4 nfr.

Underhållstagarne antal utgjorde, 1827, 70, hwilka inom huset åtnjoto husrum, mat och allt annat, som de till

fit uppehålle behöfde. Penningar utdelas icke åt någon; dere-
mot utgår i pensioner till åfkilliga personer, af de till Enkehuset
för detta ändamål donerade capitaler, 1,900 rd. b:co årligen.

Lin. 2 nfr. Nu mer finnas wid inrättningen 14 rum
och salar för underhållstagare, och äro de för det närvaran-
de fullt upptagna.

Sid. 128, lin. 10.

Underhållet för de der intagna personer, med öfriga ut-
gifter, utgör årligen, efter ett medium af de 10 sednare å-
ren, till 7,348 rd., samt inkomsterna till 8,680 rd. b:co. Der-
ibland äro 333 $\frac{2}{3}$ rd., som Borgerskapet, genom sin Bemed-
lingscommission, årligen tillaggt Enkehuset, samt de årliga to-
lagsmedlen, efter ett medium, 292 rd. Hela fonden, hwil-
ken, 1801, utgjorde 34,700 rd., har sedermera blifwit så
förökad, att den, wid 1826 års slut, utgjick till 118,577
rd. 11 ff. 6 rff.

Lin. 12. För det närvarande finnes ingen underhålls-
tagare, som ej åtnjuter husrum wid inrättningen.

Lin. 17. Hofpredicanten Sjson blef, år 1826, skild
från detta ämbete, och Herr Pastor Zweibergk har nu blif-
wit hans efterträdare.

Lin. 18. Då capitalet på sednare tider wunnit en så
betydlig tillökning, som ofwanför nämnes, kan man sluta,
att, utom Bomans, många och betydliga donationer, sedan
år 1813, tillfallit inrättningen. De betydligaste äro följän-
de: CommerceRådet Wahrendorf 2000 rd.; Großhandlaren
von Stoc 5640; Großhandlaren Pommersche 1,333 $\frac{2}{3}$ rd.;
Enkefru Sundbeck 2,083 $\frac{2}{3}$ rd.; Lärstämmandlaren Fogel-
gren 2,666 $\frac{2}{3}$ rd.; Enkefru Helin 2000 rd.; Großhandlaren
Erdman och dess fru hälften af frälsehemmanet Nybobof,
eller 6,666 $\frac{2}{3}$ rd.; Fabriqueuren Hedström 1,000 rd.; Guld-
slagaren Levent 16,666 $\frac{2}{3}$ rd.; Brukspatron Grills enka 2000
rd.; Mamsell Juliana Bergs 11,666 $\frac{2}{3}$ rd., samt desutom
13,333 $\frac{2}{3}$ rd., hwilka tillfalla inrättningen efter 4 af henne
utnämnda pensionairers ödd; Großhandlaren Th. Hollström
1000 rd.; CommerceRådbinnan Wahrendorff 1000 rd.; Groß-
handlaren Knigge och dess Fru 12,500 rd., allt banco. Sum-
man af alla, sedan 1800, gjorda donationer, är 88,813 $\frac{2}{3}$
rd., å hwilken summa likwäl årligen pensioner, till ett be-
lopp af 1,280 rd. b:co, ännu innewarande är, 1828, grave-
ra inrättningen. Utom nämnda stänker, hafwa Stockholms
borgerstaps societeter och ämbeten, jemnte Bemedlingscom-
missionen, från år 1800 till närvarande tid, gifwit till in-

rättningen 36,740 $\frac{1}{2}$ rd.; hwarutaf 10,596 $\frac{1}{2}$ rd. utgått från
Großhandels-societeten.

Sid. 129, lin. 2.

Victualiehandlaren Boman har begäfwat inrättningen
med tiffammans 4,500 rd. b:co.
(Muntliga underrättelser.)

c) Danwikens Enkehus.

Sedan förra kyrkoherdebestället wid Danwiken blifwit
upplåtet till en stiftelse för civila ämbets- och tjenstemåns
inom Stockholm fattiga enkor och gamla döttrar, samt den,
igenom någon del af lönens indragning, kunna besparing
blifwit anslagen till underhållandet deraf, så blef denna inrätt-
ning år 1816 stiftad, och har Enkesfru von Walthasar der-
till donerat 1000 rd. b:co.

Då dessa inkomster ej äro för utgifterna tillräckliga, fyl-
les återstoden af hospitalets medel.

De wid inrättningen intagna personers antal war, år
1816, 9; 1817, 12; 1822, 22 och, 1826, 30.

d) Borgerstapets Gubbbhus.

Sid. 135, lin. 7—10.

Betydligare donationer, sedan år 1800, äro, utom Bo-
mans, följande: år 1800 Bryggareäldermannen Ström 1000
rd.; 1801 Kryddframhandlaren A. Bolin 1047 rd. 36 ff.;
1803 Snickaren P. Holm 2000 rd.; 1805 Graveuren J. Sjö-
vest 1000 rd.; 1807 Guldsmeden S. Floberg 1030 $\frac{1}{2}$ rd.; Groß-
handlaren J. von Stocck 4700 rd. 1 ff. 4 rsl.; Linframhand-
lare enkan E. Westlund 622 rd. 46 ff.; 1808 Fabriqueuren
H. Hebbe 666 $\frac{2}{3}$ rd.; 1810 J. P. Möller 1333 $\frac{1}{3}$ rd.; 1812
Großhandlare enkan Sundbeck 1000 rd.; Joweleraren B. Zan-
der 2000 rd.; 1813 Lärstämmande framhandlaren J. Fogelgren 2000
rd.; Großhandlaren L. Reimers 1155 rd.; Tobaksfabriqueuren
P. Helin Pehrsons enka 2000 rd.; 1815 Victualiehandlaren
M. Nydberg 3060 rd.; 1816 Skomakaren J. Hjerberg 838
rd. 45 ff. 7 rsl.; Großhandlaren J. J. Erdman och dess fru
hälften af frälsheemmanet Nybobof, wård 6666 $\frac{2}{3}$ rd.; 1818
Sidenfabriqueuren P. G. Westman 992 rd. 24 ff.; Groß-
handlaren L. Reimers enka 1500 rd.; 1820 Bokbindaren S.
Martin 3500 rd.; 1823 Fabriqueuren C. A. Hedström 1000
rd.; Mamsell E. Lundman 1000 rd. Alla donationer äro
antecknade på twänne uti kyrkan uppsatta tafflor.

Lin. 12. Antalet af de äldersfigna borgare, som i inrättningens egendom å Södermalin, quarteret Canin Mindre, No 9, år 1827 befunnos intagna, war 40. Utgiften för deras underhåll war 4368 rd. Gudstjenst hålles alla sönd- och helgedagar, uti en sårstild dertill inrättad sal, och bestrides af Maria församling's presbyter, hwaritill, jemte till organists och sångares aflöning, utgå 192 $\frac{1}{2}$ rd. Jurättningens fond består dels af ett capital, wid 1826 års slut utgbrande 66,583 $\frac{1}{2}$ rd., dels af Nyböhofs egendom, $\frac{1}{2}$ mantal frälse i Stockholms län och Brännkyrka socken, hwaraf, år 1826, gafs 950 rd. i arrende. Samma år uppgick borgerskapets bidrag till nära 910 rd.

B. Barnhus.

1) Stockholms Allmänna Barnhus.

Sid. 105, lin. 1.

Denna kronotionde gaf Barnhuset, år 1826, en inkomst af 3176 tunnor 10 kappor spannmål, efter medelpris värderade till 21,175 rd. 20 ff. bico.

Lin 10. Tullmedlen utgå till ett obestämdt belopp, olika för hwarje år, och uppgingo, 1826, till 3500 rd.

Sid 106, lin. 5.

1826 års utgifter woro 77,861 rd. 30 ff., hwaribland till fosterlöner för barn utom barnhuset 42,970 rd. 32 ff., proviantkostnad 12,919 rd. 36 ff., beklådnad 7000 rd. Inkomsterna woro 78,598 rd. 37 ff. 4 rst., hwaribland arrenden för hus och lägenheter inom staden 6134 rd. 10 ff. 8 rst., lösen för å barnhuset inköpta barn 1500 rd. samt intressemedel af rentegiswande capitaler 13,656 rd. 17 ff. 8 rst. Dessa capitaler woro 235,066 rd. 32 ff.; 1812 woro de öfwer 154,491 rd., och wid 1816 års slut 235,440 rd. Extraordinarie inkomster äro: Collect-, Billard-, Dursfars-, Båstes-, Centonalmedel, fattigpenningar af storbhus, Justitiicollegii öfwerfötkmedel m. m.

Lin. 3-6 nfr. Till följe af den grundsats, att en mer utwidgad undervisning härstädes bde finnas, än som kan wara lämplig för fattigskolor, inrättades der skomakare

och snickarewerkstäder, smedswerkstad, samt kortt efter 1800 en svs, flick- och handwäfningschola, efter en af Professor Alnroth uppgjord plan, der, år 1806, 356 barn njoto underwising. Dessa inrättningar bibehållas ännu, utom handwäfningscholan, och deras antal, som njuta underwising, är omkring 200. Äfwen må nämnas, att förslag för länge sedan varit väckt, att ännu mer utwidga och fördubbla dessa inrättningar.

Sid. 107, lin. 13.

Denna underhållssumma för barn utom Barnhuset är nu mycket förhöjd. Den är naturligtwis föränderlig efter olika tider och penningewärden. Det lägsta underhållet war, 1826, 8 rd. och utgafs för 418 barn; det högsta war 52 rd. och utgafs för 216 barn.

Lin. 17. Detta penningeunderstöd tilldelas sådana föräldrar, som hafwa flera barn, än de kunna förbräja, och är för närwarande 8 till 12 rd. för ett eller 2:ne barn. Ogift qwinna, när hon bewisligen ej kan wara amma, tilldelas på enahanda sätt fosterbielp.

Lin. 6 nedifr. Den 30 Juni 1827, sunnos uti Barnhuset 121 äldre gossar, 57 flickor, 40 späda barn, 2 gamla hjon, 27 ammor; utom huset: i staden 920 barn, samt på landet 1528, eller tillsammans 2668 personer. År 1813 war deras antal 2425 samt, 1816, 3577, hwaraf 838 inom, och 2739 utom Barnhuset. Från årets början till denna dag hade, i Barnhuset, 5 äldre gossar, 7 flickor, 54 späda barn dödt, samt, utom Barnhuset, i staden 24 och på landet 48 barn eller tillsammans 72 barn. Från 1813 till 1816 war mortaliteten bland barnen minst 227, högst 305.

Sid. 108, lin. 11—19.

Barnens kyrkogång och underwising: Då de äro så för sig konna, att de kunna med nytta bhwissta Gudstjensten, så de bänkrum kostnadsfritt uti Adolph Fredriks kyrka. De barn, som dö, begrafwas i denna församlings kyrkogård. Då de uppnått den ålder, att de hafwa fattningsförmåga, underwisas de i Barnhusets schola, som slistades redan 1624 och utwidgades 1633. Den har haft ett olika antal lärare, efter barnens mängd, ifrån 2 till 7, men har nu, då werelunderwisingsmethoden blifwit införd, blott en egentlig, och denne njuter 500 rd. i årlig lön. Wisfa delar af Werelunderwisingsmethoden användes redan hösten 1820 i den ena klassen, tilldes, 1822, ett särskildt större rum inreddes på Lanca-

stärsta sättet, då bägge klasserna, der förenade, började att fullständigare undervisas efter methoden. Skolan rymmer omkring 100 barn, af hvilka en del äro sådana utom barnhuset boende underhållstagare, som ej i annan skola kunna få plats.

Läroämnen äro: stafning, inans- och utanläsning af katekesen och bibliska historien, skrifning och räkning. 2:ne gånger om året anställas examina.

Lin. 20. Barnhuskyrkans begagnande af Svea lifgarde upprörde år 1803. Vid den åren 1813 och 1814 gjordes betydliga reparationer skedde den förändring, att kyrkan inreddes till boningsrum, hvilka för närvarande begagnas dels till directionens sammankomster samt kontor för penningsförvaltningen, dels ock till barnsalar.

Lin 28—38. Den 13 Maj 1825 är ett nytt reglemente utfärdadt för barnhuset. Inrättningen står, till följande, under en direction, hvaruti Sveriges Rikshövdingen är ordförande, och hvars ledamöter minst böra vara tio, utom Policemästaren och kyrkoherden i Adolph Fredriks församling. Enligt detta reglemente, är det inrättningens föremål, att till vård emottaga alla härstädes födda värnlösa barn; dernäst hittebarn, och vidare sådana barn, hvilkas föräldrar antingen inlagits på någon barnhertighetsinrättning i hufvudstaden, eller blifwit för brott hållade; dock skola alla dessa barn vara födda i staden, eller deras föräldrar tillhöra någon af stadens församlingar. Äfven så ogifta mödrars och andra värnlösa barn, under 1 års ålder, inlösas mot en summa, som för närvarande är bestämd till 66 rd. 32 sk. 6:co. Barn, som ej äro värnlösa, så inlösas mot en lämplig, högre, med directionen öfverenskommen, afgift. De späda barnen vårdas och födas af ammor; de sjuka födas i särskilda rum. Inget barn får behållas i barnhuset längre än till 14 års ålder. Af directionen äro sedermera särskilda instructioner utfärdade för kamereraren, inspectorn, läfver och skolläraren.

Sid. 109, lin. 5.

Segelduksfabriksinrättningen, hvar till huset förut ät enstaka man varit uthyrdt mot 700 rd. årligen, upprörde med Mars månad 1826 och flyttades då af egaren till afl. klädesfabriqueuren Tydens egendom på söder, i huset N:o 14 kvarteret Timmermannen vid Eddermanlandsgatan på Södermalm. Hus och jord, som till denna fabriksinrättning

Lundequist, III, Bih.

warit begagnadt, öfwerlemnades då till kronan, för att disponeras till en correctionsanstalt, mot årlig afgift till barnhuset af 1500 rd. b:co.

Sid. 109, lin. 9.

Från 1800 till innewarande år hafwa något öfwer 190,000 rd. b:co blifwit donerade till inrättningen. Att speciellt uppräknade alla gifvarne, fordrades ferdubbelt större rum än för alla öfriga fattiginrättningar. Flere hafwa äfwen förbehållit sig, att förblifwa okända.

(Till en del efter muntliga underättelser.)

2) Srimurare-Ordens Barnhus.

Sid. 110, lin. 29.

För det närwarande wårdas inom barnhuset 53 barn, för hvilka kostnaden uppgår till ungefärligen 6,600 rd. b:co årligen. Dessutom gifwer inrättningen underhåll åt 425 barn, som wårdas utom barnhuset, och hwartill directionen, 1826, utbetalte 5400 rd. b:co. Summan af de barn, som sedan barnhusets stiftelse njutit inrättningens omwårdnad, war, den 5 Juli 1827, 8133. Barnhusets skola inrättades, jemnte selswa barnhuset, 1753. Sommaren 1820 infördes Werelunderwisingsmethoden efter Bellsta sättet, samt, d. 5 April 1821, efter det Lancasterska. Scholbarnens antal är wanligen mellan 60 och 70, af hvilka omkring 25, boende utom barnhuset, härstädes njuta fri underwising. Directionen ingifwer årligen till Kongl. Maj:t, såsom Ordens högsta styresman, berättelse om sin förvaltning.

3) Barnhuset Pro Patria.

Sid. 111, 3 §.

Inga andra, än de i barnbörds huset framfödda barn, få härstädes intagas, och äfwen dessa skola, för det närwarande, i intagningsafgift erlägga 66½ rd. hwardera. De utlemnas till det mesta åt fostersföräldrar på landet samt undfå af sällskapet medel underhåll och beklädnad. De sälunda underhållna barnen slego, år 1826, till 20 st.

Barnhusets fond och inkomster, samt de donationer, som hit blifwit gjorda, äro gemensamma med barnbörds husets samt derstädes uppgifna. Utgifterna, för barnhuset ensamt, utgjorde, år 1826, 779 rd. 41 ff. 4 rst. b:co.

C. Fattighus och den Fattigwård, som af deras Directioner handhafwes.

1) Församlingarnes Fattigwård.

Då fattigwården, enligt Kongl. Br. d. 18 Mars 1811, efter hwad förut är sagdt, fick en ny organisation, så blef wo, från den 1 April 1812, de, som af förra fattigwården ämbets undersidd, fördelade på hvarje församling, till ett större eller mindre antal, allt efter dess olika storlek. De inrymdes i särskilda så kallade Försörjningshus, öfwer hwilka församlingarnes fattigwårdsdirectioner skulle hafwa uppsigt, men för hwilka församlingarnes fattigcasor för öfrigt ej skulle bestrida några utgifter, utan användes för detta ändamål den efter 2:dra artikeln bewillning proportionerade allmänna fattigförsörjnings afgift, samt böter för försummad inbetalning af kronoutsfysber. Dessa medel, jemnte curbusafgiften, förwaltas af en särskild direction öfwer församlingarnes fattigwård, eller Allmänna Fattigcasan, bestående af trenne ledaubter, hwilka årligen wäljas af electorer från alla stadens församlingar. De utdelas sedermera till hvarje församling, till olika belopp, allt efter det olika antal, den fått sig ålagdt att på försörjningshuset underhålla. Denna särskilda utdelning skall i det följande wid hvarje inrättning speciellt anföras. I allmänhet tillägges blott, att, utom denna allmänna afgift, en särskild, efter brandwätsafgiften proportionerad, fattigafgift utgår af husegarne inom hvarje församling, och hwilken, jemnte öfriga småre inkomstmedel, utom rentor på fruktbarande capotaler, år 1826, uppgick till 21,672 rd. b:co. Afwen bär nämnas, att, då en stor del af försörjningsafgiften i början måste användas till afbetalning af förra fattigwårdens skulder, och i följande här af förlägenhet uppstod, då warande Kronprinsen, år 1815, ådelnodigt behagade anordna den betydliga summan af 40,000 rd. b:co till hufwudstadens allmänna fattigwård.

Churu således hvarje församling nu mer drager försorg om sina tillhörande fattiga, hafwa de likwäl rättighet till det biträde härwid, som, jemnte flera wälgörande stiftelser i hufwudstaden, Stora Barnhuset, Danwils Hospital och arbetshusen, likmätigt dessa werks offentliga ändamål och organisation, böra fortfara att meddela. Här bär också nämnas, att hvarje församling har sin fattiglåtare.

Kongl. Hof- och Garnisonsförsamlingarne, såsom sprida inom hufvudstaden, hafwa wäl särskilda inrättningar och casor till sina nödslidande medlemmars understödjande, men äro, i afseende på fattigförbrjning, i det hela ej utslutna från de i denna underafdelning uprtagna fixa församlingars, för alla stadens delar organiserade, fattigwård.

Summan af fattigförbrjningsafgiften war, för år 1827, 25,268 rd. 8 ff. 7 rst., samt böter för försummad inbetalning af kronoutskylder: 2140 rd. 9 ff. 3 rst.

a) Clara Församlings Fattigwård.

Sid. 113, lin. 29.

Såsom fortsättning af denna historia kan tilläggas, att, då den del af fattighuset, som war belägen i hörnet af Södra Kyrkogatan och Rödda Bodarne, befunnits hafwa fastare grund än den öfriga delen, hwilken tagit betydlig sättning, så gick directionen, år 1816, i författning om den tillbyggnad efter Professor Gjöhrwells ritning, som år 1817 fullbordades och kostade 9000 rd. b:co, hwarförutan 1679 rd. 4 ff. 11 rst. åtgingo till reparation på gamla eller öfriga delen af fattighuset.

Lin. 28. Fattighusaigiften uppgick, år 1826, till 2607 rd. 39 ff. 10 rst.

Fattighusets fond war, år 1812, 22,832 rd. och år, för närwarande, 30,319 rd. 34 ff. 7 rst. Af denna summa äro 10,767 rd. 36 ff. 9 rst. b:co ej disponibla, emedan de årligen utdelas såsom gåfwor efter testatorernas föreskrifter. Inkomsten war, år 1826, 6307 rd. 1 ff., hwaribland 825 rd. från allmänna Fattigcasan. Utgifterna woro 6238 rd. 2 ff. 8 rst. Fattighetens wärde år uppskattadt till 20,000 rd.

Under loppet af år 1826 woro underhållstagarne, per medium för hwarje månad, 190 personer, hwaraf endast 12 bodde utom fattighuset och åtnjoto från 1 till högst 2 rd. i månadligt understöd; hwilket in alles för året uppgick till 3356 rd. 7 ff. 8 rst. b:co. Ingen särskild arbetsinrättning finnes; men, i mån af någon förmåga hos fattighjonen, kan arbete erhållas, så wäl från Norra Arbetshuset, som af församlingsboer. Den 1 October 1827, inrättades för fattighjonen ett marktenteri, hwarest de för ett bestämdt och billigt pris erhöilo mat.

I afseende på läkarewården, har directionen nyligen utsett 2:ne stora salar till sjukhus för fattighjonen. Under pågående smittosam sjukdom har desutom ett provisionelt

sjukhus öppnats i fattighuset, der utfattiga erhålla fri läkarvård, men de, som ega tillgång, betala 20 fl. b:co för hvarje dag.

b) Adolph Fredriks Sörsamlings Sattigwård.

Sid. 114, lin. 9.

Sedan församlingen, hwad fattigwården beträffar, Pitt sig från Clara, inköptes, 1796, det nu warande fattighuset, för en summa af 4000 rd., men har sedermera genom tillbyggnad fått ett ett förskadt wårde.

Lin. 14—21. 1827 underhölls i fattighuset 74 personer, samt utom hus 59 personer, hwaraf de förra erhöles i månadspenning från 1 till 2 rd., men de sednare någon gång 3 rd. Inom fattighuset sünnas twänne ständiga sjukrum med 13 sängar, uti hwilka hwarje insjuknad genast inslyttas. Uti samma egendom, som fattighuset, är äfwen ett fördrjningshus inrättadt, med erforderliga rum både för sjuka och friska. Denna inrättning är, enligt sin bestämmeelse, en tillflyktsort för sjuka, husvilla och fattiga af alla åldrar, och hwarest de egentligen endast äro ämnade qwarblifwa, till dess helse och öfriga omständigheter tillåta dem att återgå till allmänna samhällslefnaden, ehuru man nu mer ofta nödsakats behålla derstädes emottagna ända till dödsdagen. Personalen wid denna inrättning varierar wanligtwis mellan 80 och 100, bland hwilka en del erhålla wanlig månadspenning, en del endast fritt husrum.

Lin. 24. Fattighusets inkomster bestå dels af rentan å dess fond, som 1816 utgjorde omkring 15,000 och, 1826, 18,593 rd. 31 fl. 6 rst. b:co, dels af fattighusafgiften och tillfälliga medel, hwilka, för 1826, utgjorde 2822 rd. 29 fl. 4 rst. b:co. Fördrjningsinrättningens bestämde inkomst är 2800 rd. b:co af allmänna fattigwårdsmedlen. Fattighusets utgifter woro, för år 1826, 2214 rd. 44 fl. b:co.

Sid. 114, lin. 28.

Testamenten och föräringar: 1791 skänkte Enkefru Godu 555 rd. 26 fl. 8 rst. rgs., hwaraf rentan skulle gifwas 2:ne af bättre stånd inom församlingen boende fattiga. 1796 donerade Enkefru Falk 333½ rd. b:co, hwaraf inkomsten skulle 2:ne gånger om året af pastor utdelas till de mest behöfwande; 1816 gaf KammarRådet Nordenstolpe 600 rd. kapital. Rentan deraf skulle, med 3 rd. b:co i månaden, utdelas åt blinda personer inom fattighuset. 1804 och 1817

skänkte Nyttmästaren och Riddaren J. Westman 1800 rd. b:co, hwaraf rentan skulle utgå till 9 utom hus boende fattiga. 1827 tillföll Fru Balthasar Knigges gåfwa af 1000 rd. fattighuset.

c) Jakobs och Johannis Sörsamlings Sattigwård.

Sid. 116, lin. 4.

Detta år ännu icke förändradt. Reglementet är af år 1774.

Lin. 9. Sjöflomannen, som har uppsigt inom fattighuset, njuter 133½ rd. b:co i årlig lön, jemnte fria husrum.

Lin. 16 nfr. Utgifterna stego, år 1826, till 6409 rd. 1 fl. 11 rst., hwaribland en betydlig samma till scholebyggnadscafan. Inkomsterna woro 6742 rd. 41 fl. 3 rst., hwaribland intressemedel 2679 rd. 45 fl. 10 rst. Hela fonden, inberäknadt fastighetens wärde, war 56,172 rd. 14 fl. 9 rst. b:co. År 1817 war fonden 59,176 rd.

Lin. 12 nfr. Antalet af de fattiga, som 1827 woro intagna på fattighuset, uppgick till 148. Före 60 års ålder winner i allmänhet icke någon fattig inträde derstädes. Fattighjonerna undfå månadspenningar från 1 till 2 rd. Desutom befunnos 43 fattighjon i ett särskildt inrättadt försörjningshus. Der hafwa dels sådane blifwit intagna, hwilkas belägenhet fordrat skyndsamt hjelp, dels alla de, som af SzwedStåthåtlare Ämbetet blifwit dit remitterade; men, då de till helsa och krafter blifwit förbättrade, hafwa de blifwit skilda från inrättningen, eller, om de awarblifwit, har deras underhåll upphört. Äfwen dessa undfå månadspenning. Ett marketenteri finnes äfwen härstädes, der fattighjonen, för nedsatta priser, erhålla mat; men inga ständiga skultrum äro här inrättade. Blott ett provisionellt sjukhus blef, d. 22 Jan. 1827, inrättadt. De utom fattig- och försörjningshusen boende personer, hwilka erhållit undersidd af medicamenter, läkarewård och penningar, uppgingo, 1827, till den 6 Juli, till 462 personer.

Lin. 1—9 nfr. Denna särskilda sattigwård har nu mer upphört. Personer utom fattighuset njuta wisserligen ännu underhåll, men ej af särskild fond.

Sid. 117, lin. 9.

Arbetshuset har särskild direction och fond, hwarom mera nedansdre.

d) Maria Sörsamlings Sattigwård.

Sid. 118, lin. 19—22.

På directionens ansöknig, har Kongl. Maj:t, d. 27

Sept. 1809, tillåtit, att denna illumination förflyttas på regerande Konungens födelsedag, warandes denna gåswo ytterligare förskvad med 323 rd. 16 fl. utaf Stadsmållaren Job. Sahberg, d. 11 Febr. 1803, med förordnande, att rentan deraf på lika sätt användes.

Lin. 33 och 38. Denna utdelning är ännu lika stor; men, som i fattighuset, i sednare tider, ett särskildt stukrum med 15 sängar blifwit inreddt, och de ssuka utöfwer det wanliga underhållet undfå 4 fl. i weckan, uppgår totalsumman för underhållet, icke nu mer till 1830 rd., utan till 1937 rd. b:co.

Lin. 35. Fattighjonens antal är wäl ännu lika stort, som det uppgifna; men, som det, år 1812, wid Beswärgatan inredda försörjningshuset ej kan rymma mer än 40 personer, och de, som njuta denna försörjningsanstalt till godo, uppgå till ett antal af 70, så hafwa derutaf 33 personer måst inrymmas på fattighuset. Der finnes äfwen ett marketeri, och 1827 njöto 5 personer utom fattighuset underhåll. Dessutom utdelas årligen 50 samnar wed och 50 tunnor pota-toes bland sådana fattiga i församlingen, som hafwa många barn. I försörjningshuset är ett stukrum med 12 sängar. Till denna försörjningsanstalt äro 2500 rd. årligen af allmänna fattigmedlen anslagna; men församlingens fattigcas-sa har, år 1826, desutom måst förskjuta nära 1000 rd. Inberäknad denna summa, woro fattigcasans utgifter, nämnda år, 5097 rd. 4 rst., och inkomsten 4719 rd. 18 fl. 9 rst. Dess capitalfond war 25,500 rd., samt egendomarnes uppskattade wärde 11,500 rd. allt b:co.

e) Catharina Församlings Sattigwård.

Sio. 119, lin. 14 nfr.

Fattighuset är nu brandförsäkradt för 25,000 rd. b:co.

Sid. 120, lin. 14.

Directionen består ännu af 8 ledamöter, och något nytt reglemente är ej utfärdadt.

Lin. 19. Fattighusets personal utgjordes, 1827, af 174 personer, hwaribland likwäl endast 140 njöto underhåll af fattighusets egna intrader. Detta underhåll är ifrån 32 fl. till 2 rd. b:co i månaden och utgjorde, 1826, 1429 rd. Marketeri, äfwen som 2:ne stukrum, äro i fattighuset inrättade. Utom fattighuset njöto 35 personer underhåll från 32 fl. till 3 rd. b:co i månaden.

Försörjningshuset wid Tullyportsgatan, som är inköpt för något öfver 4130 rd., rymmer 60 personer; men, i Augusti 1827, woro der blott 40 intagna. Der finnes sutrum med 30 sängar. Det njuter af allmänna fattigförsörjningsmedlen årligen 4000 rd.; hvilket är oillräckligt.

Lin. 14 nfr. Församlingen har nu, liksom Maria, sin särskilda fattigläkare.

Lin. 8, 9 nfr. Fru Godu's och Falck's bägge testamenter förentas till förmån för 12 personer, hvilka nu mer få lika utdelning som de öfriga; men desutom har Fru Godu testamenterat 1333 $\frac{1}{2}$ rd. till 4 enkor eller jungfrur utom fattighuset, men inom församlingen, hvilka hwardera undfå 16 rd. rgs. Årligen.

Lin. 7 nfr. Sednare tillkomna betydligare donationer, utom Bomans, åro: d. 11 Jul. 1801, Handelsmannen C. Rehn 1333 $\frac{1}{2}$ rd.; CommerceRådet S. B. Hebbe 1000 rd.; 1820, Handelsbokhållaren C. Roos 1000 rd.; 1822, Ryttmästaren Nyström 5000 rd.; Fabricieuren C. Hedström, till utdelning 20 dag Jul, 2000 rd.; 1824, CoopvaerdieCaptenen Dahlström 931 rd. 21 fl. 8 rst. Siff har CommerceRådet Hebbe gifwit 6000 rd., som ännu icke kommit fattighuset till godo.

Lin. 3 nfr. Fattighusets utgifter 1826, utöfwade öfver 5569 rd., och inkomster 5576 rd. 29 fl., hwaribland intressemedel 3604 rd., 34 fl. 4 rst. Capitalfonden war 62,211 rd. 37 fl. 4 rst. Wid 1816 års slut war den omkring 27,300 rd.

f) Ladugårdslands Församlings Fattigwård.

Sid. 121, lin. 10 nfr.

Detta antal af 66 fattighjon fortfor ännu 1827, men kommer hädanefter, genom en sednare donation, att ökas. I fattighuset finnes ett särskildt correctionsrum, der wanartiga personer från de öfriga afstillas. Öfwen finnes en soppykningsanstalt, hwarifrån alla fattiga, som ej bo för långt bort, dagligen kunna afhemta portioner. Fattighjonen undfå dels från 1 till 2 rd. b:co i månadspenningar, dels utdelning af kokad mat. I fattighuset hyras öfwen af fattigförsörjningen rum för omkring 100 personer, som undfå underhåll af de 4000 rd., hvilka af allmänna fattigförsörjningsmedlen äro årligen anslagna; öfwenom flere utom hus boende personer af dessa medel undfå understöd. Samtliga personaten, som af fattigförsörjningen njöt understöd, utgjorde, 1822, 280 och, 1826, 320. Inom både fattig- och försörj-

ningshusen finnas så tillräckliga sjukrum, att, till och med då sjukligheten varit större än vanligt, icke blott de fattiga, utan äfwen privata mäns sjuka tienstehjon, mot en billig afgift, kunnat härslådes intagas och wårdas. Här intagas äfwen alla de fattiga sjuka utom fattighuset, som njuta undersködd, då de ej kunna hemma hos sig tillbörligen wårdas.

Sid. 122, lin. 20.

Predicanten njuter 100 rd. i årlig lön.

Lin. 24—28. Dessa medel får fattighuset ännu urybåra.

Lin. 29. Fattighusets utgifter woro, 1822, öfwer 2000 rd. och, 1826, öfwer 4433 rd. Inkomster woro, 1822, öfwer 2437 rd. och, 1826, öfwer 2926 rd. Orsaken, hwarföre utgifterna sista åren öfwersligit inkomsterna, är dels en nybyggnad af uthus, dels en betydlig reparation å fattighuset. I följde här af har äfwen dess capitalfond blifwit minskad, så att den, år 1827, utgjorde 8600 rd. b:co. Wid 1816 års slut utgjorde den 17,067 rd. Fattighuset är brandförsäkradt för 14,000 rd. b:co. Det är beläget i quarteret Falken, egendomen N:o 1 wid Riddaregatan.

Lin. 12 nfr. Aflidne Brukspatronen And. Hebbe har nyligen testamenterat fattighuset 7000 rd. b:co, hwilka ännu (d. 24 Aug. 1827) icke utbekommit.

g) Kungsholms Sörsamlings Sattigwård.

Sid. 122, lin. 2.

Fattig- och försörjningshjonens uppgå wanjigen till ett antal af mellan 80 och 100 personer, af hwilka omkring 60 blifwa på fattighuset härbergerade. Något särskildt försörjningshus finnes icke, äfwen som råkenflaperna föras gemensamt för fattig- och försörjningshjonens underhåll, hwarf till lemnas ett årligt bidrag af allmänna fattigförsörjningen med 1800 rd. b:co. Underhållstagarne äro indelade i 3:ne klasser. 1) sjuka, till arbete oförmögna, undfå 1 rd. 40 ff. i månaden. 2) åldersigna, men något arbetsföra, undfå 1 rd. 3) mindre åldersigna och till arbete mindre oförmögna undfå 36 ff., allt b:co. Under sednare åren hafwa äfwen wed och potatoes blifwit utdelade, äfwen som anwisingar på bröd lemnats i stället för penningar. Några fattigas barn hafwa äfwen blifwit försedda med kläder. Derigenom hafwa utgifterna blifwit så stora, att capitalet blifwit nedfatt med 1255 rd. och några ff. 1824 fanns en soppkofningsanstalt, hwilken sedan näst inställas. Ut fattighusets nedra wåning är

ett stufvhus inrättadt uti 4 rum. Der blifwa icke allenast fattighjonen emottagna, utan det har äfwen varit upplåtet för andra fattiga personer och tjenstefolk inom församlingen, som angripits af snittosamma febrar. Öfver 100 sådana personer hafwa, från 1827 års början till Augusti månad, derstädes blifwit wårdade.

Sid. 123, lin. 11—18.

Inkomsterna woro, år 1826, 2715 rd. 3 ff. 4 rsf. samt utgifterna 3045 rd. 12 ff., hwaribland fattighjonens underhåll 808 rd. 24 ff. samt utgifter för skolorna. Capitalfonden utgjorde, 1827, 7581 rd. 28 ff. 11 rsf. Den 1 Juli 1817, utgjorde den 7833 rd. 16 ff. Tid efter annan hafwa åtskilliga donationer gjorts, hwilka ståts under directionens disposition, till särskilda, af testatorerna bestämda, ändamål, såsom pensioner och undsägna för fattighjonen, Påst-, Mid- sommar- och Jultiderna, till sängliggande inom fattighuset. De betydligaste af dessa gåfwo äro: Sergeanten Carlgrens 1000 rd.; Handelsbetjenten Noos 1000 rd.; Trädgårdsmästaren J. Sragman 3,333 $\frac{1}{3}$ rd. Särskildt bör nämnas, att, år 1826, ett capital af 1500 rd. h:co blifwit donerat, till hjelp åt wärmlösa barns uppfostran, nämligen 1000 rd. af en anonym och 500 rd. af Bruckspatronen S. Möller. Alla dessa donationer uppgå till ett sammanlagdt belopp af 9188 rd. 42 ff. 8 rsf.

Fattighuset, den enda fastighet, som inrättningen eger, är brandsäkradt för 12,000 rd. h:co.

[h) Storkyrko- och flera församlingars gemensamma Fattigwård.

Sid. 132, lin. 3.

Franska Reformerta församlingen afsade sig, 1820, all vidare gemenskap med denna fattigförsörjningsanstalt.

Lin. 16. Denna fattighusafgift har i sednare år varit omkring 6000 rd. Enligt sista reglementet är ej bestämdt, att den alltid skall utgå till dubbelt belopp mot brandwäts afgiften, utan endast till ett i förhållande dertill stående belopp, som kan vara föränderligt.

Lin. 17—26. Alla dessa inkomstmedel gåfwo, 1826, en summa af 11,857 rd. 38 ff. h:co. Utgifterna för fattighuset woro 11,407 rd. 10 ff. 2 rsf., hwaribland månadsutdelningar, samt Jul- och Mid-sommar-penningar, uppgingo till 4842 rd. 4 ff. Inrättningens fruktbara capitaler woro

48,329 rd. 6 ff. Egendomarne uppgingo i brandsförsäkringswårde till 28,444 rd. 21 ff. 4 rff.

Lin. 25. Afkomsten af badhusinrättningen, jemnte wårds-huset, apotheket och boningsrum för brunnsgåster, är omfring 800 rd. b:co årligen.

Lin. 27. Almofehjonens antal war, wid Söwerstätt-hälsarens mönstring i början af 1827, på fattighuset 271 och på försörjningshuset 19. För detta sednare föres särskild räkning, och har det, från 1814 till 1827, stadnat i en skuld till fattigkassan af 5610 rd. 17 ff. b:co. Det har ett årligt anslag, stort 1500 rd. b:co, af allmänna fattigförsörjningsmedlen. De, som äro sjuka, undfå kost och sjukmat; de öfriga ett månadtligt undersködd, från 32 ff. till 4 rd. b:co, hwilket för hela året uppgår till omfr. 6000 rd. b:co. Några få, hwilka, i Augusti 1827, woro 6 till antalet, undfå endast fria husrum. Inom fattighuset, så wäl som inom försörjningshuset, finnes ett sjukrum; och wårdades, i Aug. 1827, 20 sjuka i hwardera af dessa rum. Desutom finnes ett få kalladt sänkrum för dem, som äro angripne af benmär eller andra illaluktande sjukdomar. Ett marketenteri är äfwen derstädes inrättadt, äfwen som twänne correctionssrum, hwarest de mest wanartiga fattighjonerna på korrekt tid insättas.

Lin. 15 nfr. Upphördsmän för fattighusafgiften åtnjuta nu mer ej 6, utan allenast $4\frac{1}{2}$ procentens arswode.

Lin. 13 nfr. Predicantens och systomanuens lön är förökad. 1823 reglerades den till 333 $\frac{1}{2}$ rd. b:co, som dock för en dessa systors innehafware, wid förekommande synnerliga anledningar, får blås med hälften, under namn af personel discretion.

Lin. 11. nfr. Läkaren, som tillika är brunnssintendent, har, sedan 1824, 100 rd. i lön.

Lin. 10 nfr. Kostnaden för medicamenter är nu mer också större, än i beskrifningen uppgifwes. För Sabbathsbergs fattighus åtgick, år 1827, 247: 8, 9; för försörjningshuset 167 rd. och för de fattiga i staden inom broarne, hwilka äfwen tillhöra Sabbathsbergs fattigstyrelse, 307: 20, eller tillsammans 721: 28. 9.

Lin. 9. nfr. Notariens lön är nu mer 200 rd.

Lin. 7. nfr. Baktmästarens, som tillika är brunnsmästare, uppbär årligen 240 rd. i lön. Alla lönerna uppgingo, 1826, till ett sammanräknadt belopp af 1140 rd.

Sid. 133, lin. 1.

Till Jul och Widsommar bestås för samtliga fattighjo-

nen, utgörande ett antal af nära 300, till förslågning 8 ff. b:co på personen, utom inwånarne i borgare rummet, som hwarbera få 16 ff. Denna utdelning uppgår således, åtminstone Midsummare, till större belopp, än som i beskrifningen blifwit upptaget.

Lin. 4. nfr. Bland betydligare donationer på sednare tider kan nämnas, att Sidensfabriqueuren E. Hedström, 1822, skänkte 1000 rd. b:co; Enskfru Commercerådinnan Wahrenborff, 1820, 1121 rd. 40 ff. rgß. samt Drukspatronen A. Hebbe, år 1825, 7000 rd. b:co.

Sid. 134, lin. 6.

Enligt reglementet för denna fattighusinrättning, af d. 25 Maj 1827, skola directionens ledamöter vara 12, hvaribland 6 från Storkyrkans och Riddarholmens förenade församling, 4 från Lyska, 1 från Finnska och 1 från Hoffs församlingen. Directionen utser bland sina ledamöter en ordförande och en casaföreståndare. Casakassian förvaras i Storkyrkans sacristia. Enligt samma reglemente, så alla fattiga, som bo i staden inom broarne, utan afseende på till hwad församling de höra, äfvensom Lyska och Finnska församlingarnes medlemmar, om de också bo på Norr eller Södermalm, härstädes intagas. Predicanten, som tillika är systoman, skall bo på stället samt tillsättes af Directionen. Läkaren, som tillsättes på lika sätt, skall minst en gång i veckan besöka fattighuset. Han är tillika brunnstintendent och njuter under brunnsternminerna fria husrum. Desutom skola wid inrättningen finnas en notarie, en uppboresman, en klofkar, en marketentare och en waktmästare.

Som en del af Storkyrko och Lyska församlingarnes fattigwård här blifwit nämnd, bör i sammanhang dermed äfwen deras öfriga eller enskilda fattigwård anföras.

1) Storkyrkoförsamlingen. Desß enskilda fattigförsojning grundlades år 1774, och första utdelningen till fattiga skedde uti Juli månad samma år af ingångna intressen på Vice Presidenten Samuel Rosélii testamenterade summa, stor 1010 rd. 20 ff. b:co. 1790 testamenterade Grosshandlaren Nyström till samma ändamål $\frac{2}{3}$ af desß efterlemnade, behållna egendom, utgörande 11,108 rd. 16 ff. b:co. Sedermera har, till 1827 års slut, genom gåfwor och testamenter, tid efter annan tillkommit en summa af 7,358 rd. b:co., så att hela fonden då utgjorde 19,477 rd. 4 ff. b:co. Af intresset härå utdelas månadligen omkring 70 rd. till fattiga och suta inom församlingen, äfvensom

wisa personer, enligt testatorernas föreskrifter, åtnjuta bestånda nådegåfvor. De sednare ären hafwa, genom Directionens försorg, omkring 20 sammar tallwed hstetiden blifwit uppförda, för att under wintern till de mest behöfwande utdelas.

2) **Tyska Sörsamlingen.** Tjugooett testamenten äro, till större delen från längre tid tillbaka, donerade till Tyska kyrkan. Deras capital-belopp, jemnte de sednare ären hopsamlade häf- och baken-medel, uppgår till en summa af 26,870 rd. b:co. Af dessa donationer åtnjuta omkring 80 *pauvres honteux* och andra fattiga, jemnte 24 scholgosar och 16 scholsticker, alla hörande till Tyska sörsamlingen, ett årligt underskott af tillfamman nära 1,300 rd. b:co. Desutom finnes en särskild casa, för det närwarande uppgående till 4,254 rd. 35 st. 9 st., och hwilken är anslagen endast för schollärarnes efterlemnade enfor.

2) Soopiska Sattighuset.

Sid. 130, lin. 6. nfr.

De 12 på fattighuset intagna personer hafwa nu 1 rd. 19 st. b:co. hwardera i månaden.

Lin. 4. nfr. Consistorii Notariens arfwode är nu 25, och waktmästarens 10 rd. b:co.

Sid. 131, lin. 1.

Detta arfwode är nu skadt till 10 rd. b:co.

Lin. 8. Fonden utgör för det närwarande 8,541 rd. b:co.
(Enligt muntliga upplysningar.)

3) Engeströmska Sattighuset.

Denna inrättning stiftades af Hans Excellence, Grefwe Lars von Engeström, och des Fru, född Grefwinna Rosalie Chlapowsky, till minne af deras dotter, Fröken Euphemie von Engeström, hwilken afled i Wosen d. 28 Maj 1816. En särskild byggnad uppfördes för detta ändamål, år 1817, wid Öbtgatan, på ena sidan af trädgården, som sidter intill det corps de logis, hwilket förwarar det stora Engeströmska Biblioteket. Denna byggnad finnes aftecknad uti Konsi- och Nyhetsmagasin för medborgare af alla klasser, årgången 1819, N:o 29.

§ Detta fattighus, som bypnades d. 28 Maj 1818, åtnjuta 4 fattiga, äldriga och bräckliga qwinnor af katolska

religionen fria husrum och wedbrand, samt ett penningeunderskott af 5 rd. rgs. i månaden. De hafwa hwar sitt eget rum med spis, samt en gemensam wind till hushållsbehof. Capitalet för denna inrättning, hwilket donerades den 10 Januari 1817, är 2,666 rd. 32 st. bico. Då rentan häraf understundom öfwen måste användas till husets underhållande, så blifwer underskottet för fattighjonen wid sådana tillfällen icke fullt tillräckligt. Förvaltningen af detta capital och öfwerinsendet öfwer fattighuset är anförtroddt åt pastorn wid katolska församlingen här i staden.

(Förnämligast efter muntliga underrättelser.)

D. Arbetsinrättningar.

1) Södra Arbetshuset.

Sid. 142, lin. 17.

Fru Knigge har hit skänkt 3000 rd., hwilka i Decem-ber 1826 tillföllt inrättningen. Öfriga donationer hafwa ej blifwit uppgifna.

Lin. 2. nfr. Inrättningens fond utgjorde, år 1804, 21,970 rd.; 1812, 33,675 rd.; 1816, 59,813 rd. och, wid 1825 års slut, 69,171 rd. 8 st. 6 rst. Införesterna, 1826, woro, utom Kniggesta testamentet 2,899 rd. 12 st. 4 rst., hwaribland winsten af under året försälda ylle- och bomulls- waror uppgick till 940 rd. 27 st. 10 rst. Utgifterna under samma år woro 4075 rd. 28 st. 6 rst., hwaribland förlust på linnewaruförsäljningen 664 rd. 3 st. 9 rst. Wid årets slut funnos rudimaterier och tillwerkade waror till ett värde af 23,179 rd. 20 st. 7 rst. Inrättningens fastighet, belägen i hörnet af Östgatan och Högbergsgatan, är värderad till 13,661 rd. 34 st. bico.

Sid. 143, lin. 8.

Under loppet af år 1826 hafwa från 673 till 781 personer, i hwarje månad, varit syfselfatta och af inrättningen uppburit arbetslöner till ett sammanlagdt belopp af 10,585 rd. och några st. 1812 utbetalades i arbetslöner 5,191 rd. Den- na olikhet häröfr ej så mycket af arbetarnes olika antal, utan mer deraf, att, ju större fonden blir, desto högre blir arbetslönen.

Under sommarmånaderna 1803 och 1804, uppgick deraf

antal, som återställt arbetet, till 380, och deras, som uteblifvit dermed, till 280. Under vintern woro de förra 514, och de sednare 170. Från midten af 1803 till samma tid 1804 tillverkades 3,784½ skålp. bomullsgarn, 5,819½ skålp. linsgarn, 2,313½ skålp. ullgarn, 919 par bomullstrumpor, 560 par redgarnstrumpor och 1419 par ullstrumpor.

(Ur Sveriges Tidningen 1804, N:o 135.)

2) Norra Arbetshuset.

Sid. 145, lin. 21—27.

Detta hus är N:o 2 i quarteret Johannes Mindre. Sedan Fattigförbrjnings Directionen, år 1812, kom i behof af ett förbrjningshus, så beslöts, att detta hus skulle för detta ändamål, mot ersättning, afstås, och ett nytt wid Johannis plan uppbyggas till arbetshus. Denna byggnad verkställdes, år 1819, och har en wackrare belägenhet än den förra. Den är N:o 10 i samma quarter.

Sid. 146, lin. 10—12.

Directionen består af 8 ledamöter. Pastor i Jakobs och Johannis församlingar är alltid ordförande i denna direction. Intet särskildt reglemente är för inrättningen utfärdadt.

Lin. 12—17 nfr. Som CancelliRådet Bunge sedermera måste afstå all sin egendom till creditorers förnöjande, kom detta understidd ej länge inrättningen till godo.

Lin. 1—4 nfr. I början, då arbetarne endast woro församlingsbor, war antalet omkring 200; sedermera fördöptes det till det här utsatta, och på sista åren har det, under vintermånaderna, utgjort mellan 6 à 700, samt den öfriga tiden af året mellan 5 à 600 personer månadsligen.

Sid. 147, lin. 6—12.

Denne wälgörande församlingens ledamot war Hofmarskalken Baron C. de Geer. Han erbjöd nämligen först ett lån af 6000 rd. mot 3 procentens renta; men så wäl kapital som renta blefwo sedermera efterskänkta till arbetshuset. Derefter skänkte Generalen m. m. Grefwe Lantingshausen 1000 rd., förste Hofmarskalken m. m. Baron Jock 1875 rd., CancelliRådet Noréen 1500 rd., Grosshandlaren S. Pauli 1800 rd. Då härtill läggas frivilliga sammanstötter, af omkring 1000 rd., och ett upptaget lån i CommerceCollegium,

4000 rd., så utgjorde arbetshusets primitiva capital 17,175 rd. Det sattes wäl i werksamhet redan förr, än hela denna summa war sammanbragt; men först sedermera fick det en mot ändamålet swarande utwidgning, så att dess bdrjan egentligen härifrån bör räknas. Arbetshuset war likwäl ännu icke gemensamt för hela Norrmalm. Först sedan nuwarande Konungen, af de 60,000 rd., som han 1815 anordnade till hufvudstadens fattigwård, tilldelat arbetshuset 7500 rd., samt Bierualiehandlaren E. Boman samma år skänkt 9000 rd., Jernframhandlaren Risholm 9000 rd., samt af allmänna fattigwården under twänne år 3000 rd. årligen blifwit inrättningen tilldelade, kunde directionen åtaga sig att låta utlemna arbete åt alla på Norrmalm, Ladugårdslandet och Kungsholmen boende fattiga. De donationer, som sedermera tillkommit, äro: Enkefru Knigges testamente, år 1827, på 3000 rd. samt ofswannånnde Bomans testamente på 6000 rd., hwilket äfwen 1827 tillföll inrättningen. Desutom har arbetshuset, uti flera år, uppburit hälften af interestet på de 16,666 rd. 32 ff. b:co, som stadens borgerskap skänkt till en blifwande fattiginrättning i hufvudstaden, och hwilket intereste födra arbetshuset förut uppbär odeladt. På detta sätt har en fond tillkommit, som, wid 1815 års bdrjan, hade i behållning 21,852 rd. och, wid 1827 års slut, omkring 40,000 rd. I denna summa är ej fastighetens brandförsäkringswårde, 18,000 rd., allt rgs., inberäknadt.

Inkomsterna uppgingo, år 1827, till öfwer 11,981 rd., de inrättningen under året tillfallna testamenten oräknade. Utgifterna till rudimateriers inköp, arbetslöner m. m. utgjorde för samma år öfwer 15,530 rd. Arbetslöner särskildt uppgingo, år 1826, till 6500 rd., och inköp af rudimaterier till 6690 rd. Inrättningens behållning i rudimaterier och waror utgjorde, wid 1826 års slut, öfwer 24,242 rd. Försäljningen tyckes under sednare åren hafwa minskats, ty i medlet af Juli 1825 war salusumman 10,900 rd.; wid samma tid 1826: 9900 rd., samt 1827: 6700 rd. allt rgs. Tillwerfningen, år 1827, war följande: lindhäckling 1040 Lisp.; lingarn spunnet 9325 stålp.; blångarn 10,217 stålp.; bomullsgarn 455 stålp.; ullgarn 50 stålp.; bomullstrumpor sticfade 557 par; ullstrumpor 60 par. Detta waruwårde utgjorde 15,800 rd.

(Förnämligast efter muntliga underrättelser.)

3) Fabriksarbetshuset.

För denna inrättning begagnas hälften af den wid Horns

gatan belägna byggnad, hwaruti gäldsfugan är. Lättjesfulla och hos sina husbönder skuldsatta arbetare inagas här, för att tvingas till arbete och derigenom alldeles eller till någon del afsjena sina skulder. Detta arbetshus är inrättadt år 1781 och står under Hallstättens styrelse, men eger icke någon för dess underhållande anslagen fond, utan kostnaderna derwid besvidas dels utaf 6 procent af derstädes bysatta arbetares hela förtjenst, hvilka husbönderna betala, dels och, om denna tillgång är otillräcklig, af Hallstättens öfverförordningsmedel. De insatta arbetarnes antal är ombyttligt och utgör stundom 12, stundom deröfver, till och med 30, hvilket är det högsta antal, som wid inrättningen kan rymmas. Efter olika arbetslit kunna de hwardera förtjena från 16 till 32 sk. b:co om dagen. Kostnaderna för deras och inrättningens underhållande uppgingo, 1826, till 351 rd. 40 sk., deraf 246½ godtgjordes genom ofwännämnda 6 procentes afgift och det öfriga af Hallstättens.

4) Krono Corrections-Inrättningen.

Denna inrättning har nyligen, och sedan denna bekräftning redan war till rycket aflemnad, blifwit helt och hållet reformerad. I början af 1825 skildes de autoriteter, hvilka hittills haft inseendet öfver densamma, från sin besättning i detta afseende, och en särskild styrelse öfver fångelserna och arbetsinrättningarna i riket organiserades. Kongl. Br. af d. 9 Febr. 1826 innehåller allmänna stadgar för dess organisation; men någon egentlig instruction har icke blifwit utfärdad. Den består af en ordsbände och tvåanne ledamöter.

Snart efter styrelsens sammanträdande afgaf den till Kongl. Maj:tt ett betänkande, huru correctionsinrättningen här i staden borde förbättras och utwidgas. Hufvudgrunderna, hwaröfre den förra organisationen borde förändras, woro, att bönen borde nogare åtskiljas än hittills skett, att fångarne borde finsimellan klassificeras, och de mest wanartiga kunna afslängas uti isolerade rum (celler), att instängda fånggårdar borde finnas för deras rörelse i fria luften, att de correctionsfångar, som på fästningarne äro insatta, merändels, i sällskap med förhårdade brottslingar, synslöst tillbringa en långvarig tid; hvilket motverkar möjligheten för deras förbättring, som snarare kunde åstadkommas, om hufvudstadens corrections-inrättning så utwidgades, att ett större antal af dessa fångar kunde förflyttas hit, hwarest tillfälle

wore dem beredd att, efter wunnen undervisning, syfselfätta sig med flerahanda handtwerksarbeten.

Till följande af dessa grunder projecterades först, att den redan för handen warande byggnad på Långholmen både skulle utwidgas med flyglar och tillbyggas till 4 våningar, samt affskiljas i två ännu delar, så att på östra sidan endast karlar, och på den westra endast qvinnor skulle inrymmas. Sedermera, och då detta icke fanns fullt tjenligt, föreslogs, att en centralbyggnad med fyra flyglar för manspersoner skulle på Långholmen, särskildt från spinnhuset, uppbyggas, hwilket förslag äfwen bekräftades genom Kongl. Br. d. 21 Dec. 1825. Men, då wid nogare öfwerseende befanns, att byggnadskostnaden skulle stiga ända till 325,226 rd. b:co, och huswudsäkligen emedan derigenom uppkom lång tidsutdrägt, innan inrättningen kunde komma till verkställighet, så, och då arrendet af Wårnhusets s. d. segelbudsfabrik war tilländalupet, beslöts genom Kongl. Br. af d. 26 Maj 1826, att correctionsinrättningen för karlar skulle blifwa på Långholmen, men den för qvinnor till nämnde segelbudsfabrik förflyttas. Byggnaderna på båda ställen skulle för detta ändamål till wiså delar nyrepareras och förändras, samt äfwen ätskillig nybyggnad ske.

Detta beslut började snart derefter sättas i verkställighet. Bägge inrättningarna hafwa nu sin särskilda administration och ekonomi. Bockbring och redowisning granskas i KammarRåttan.

Sid. 149, lin. 4—9.

Till underhållstagarne's syfselfättning och befrämjande af verkets arbetsförtienst, funnos wid det fordnå Spinnhuset, år 1817, följande inrättningar: en smedja med två ännu hårdar, en snickarewerkstad i flera afdelningar, en fullständig stomakarewerkstad, under en antagen måstare, för 30 arbetande personer, 9 strumpstolar för finare och gröfre tillverkningar af ull, regarn och bomull, flere wäststolar för tillverkning af kläden, mattor och tyger, ett stenbuggeri. Dessutom kunde wid inrättningen allehanda sömmader, äfwen som korkskärning, kardsättning, sadelmakares, wagnmakares, målares och stelmakaresarbeten förfärdigas. Behållningen af arbetsproductionen från 1813 till och med 1817 utgjorde tillsammans nära 27,855 rd. b:co.

Lin. 10—12. På detta curhus hysles, åren 1822 och 1823, 49 veneriska sjuka och, 1824, 14; men denna inrättning upphörde år 1825.

Lin. 15—17. Om sjukhuset wid båda inrättningarne skall nedanförelse särskildt nämnas.

Lin. 19. Nu mer är det ej CommerceCollegium, utan styrelsen öfver rikets fångelser och arbetsinrättningar, som utnämner pastor wid både norra och södra correctionshuset.

Lin. 21—30. Dessa medel tillfalla nu norra correctionsinrättningen och blifwa nedanförelse omnämnda. År 1817 hade fordna Spinnhuset en påräknad årlig inkomst af 25,276 rd.; men deremot fordrades till slater och utgifter, enligt öfverslag, 45,888 rd. År 1812 var inrättningens skuld 1854 rd. och, 1817, 13,378 rd. Till afhjelpande här af anslogo Rikets Ständer, år 1818, 45,000 rd. Deraf bestreds afwen, wid den nya reformen, byggnadskostnaden till en del.

Lin. 31—33. PoliticCollegii och CommerceCollegii besättning härmed har upphört.

Sid. 150, lin. 12—23.

Detta är nu förändradt.

Lin. 24, 25. Särskilda spisordningar är nu för hvardera correctionshuset utfärdade, hwarom mera nedanförelse.

Lin. 28—32. Denna stat, öfvensom personalen, är nu förändrad. Vägge inrättningarne hafwa särskilda ämbetsmän och betjening, hwarom mera nedanförelse.

Sid. 151, lin. 1—4.

De manspersoner, som här woro insatta, utgjorde, nyss före inrättningens reform, 40, och hela personalen omkring 300. År 1817 var den per medium för dagen 466. Under årets lopp hade till correction blifwit insatta, från Stockholm 365, från länen 470, och från utrikes orter 46. Inrättningen var egentligen beräknad för 400 personer på en gång.

Efter denna allmänna öfversigt, och då öfvensidande tillägg, dels om inrättningens tillstånd före reformen, dels om dess nu förändrade stiel, här lämpligast bordt intagas, återstår att betrakta hwardera af de närvarande correctionsinrättningarne särskildt.

a) Södra Correctionsinrättningen.

Nedan inan någon nybyggnad företogs, och inan inrättningarne skildes, woro på Långholmen lediga rum för

flera arbetsfångar. Som detta utrymme likväl redan till en början war för obetydligt, så bifölls, genom Kongl. Br. d. 22 Juli 1825, att, fastän projectet om tillbyggnad i allmänhet hwilade, en öfverwåning på Spinnhusets framsida likväl genast skulle få uppbräs, öfvensom östra flygeln skulle få uppdragas till lika höjd med den westra. Detta fullbordades också innan årets slut och kostade 4500 rd. b:co, utom arbetsmanskapets underhåll. Desså började man redan samma år att hemta arbetsfångar från Wadstena; hwilket sedermera, i mån af det tillökade utrymmet, fortkor. Denna correctionsinrättning blef nämligen, dels derföre, att tillgång ej war till arbete, dels derföre, att fångarnes underhållande derstädes war dyrare än i hufwudstaden, upplöst genom Kongl. Br. d. 21 Dec. 1825; likväl återstå ännu några arbetsfångar, som man hittills ej hunnit att derifrån förflytta. Det följande året började man och fortkor ännu med en betydligare tillbyggnad på de östra och westra flyglarne; egentligen för att vinna utrymme till verkstäder och så kallade celler.

Byggnaden eger den förträffligaste belägenhet på en twär udde af Långholmen, som medelst en bro är förenad med Södermalin. Denna byggnad består hufwudsaktigen af en stor aflång fyrkant, nu till utseendet 3 våningar hög, fastän den egentligen är 4 våningar, då rez-de-chauséen inbegripes. Den södra flygeln har en rund facade, prydd med en döme och ett litet torn, der ett urverk är anbragt, och kunna cellerna i tornet räknas för den femte våningen i denna flygel. I den norra flygeln finnas, utom några verkstäder, boningsrum för Commendanten, som derifrån eger utsigt öfver hela byggnaden, för chefen öfver stödjerna och handwerkerierna m. fl. Den westra flygeln är inredd till 150 celler i 5 våningar, och hwardera våningen är genomskuren af en corridor, wid hvars båda ändar ett observationsrum är inrättadt. Alla cellerna äro, liksom de öfriga rummen, försedda med latiner, till afförande af elaf luft, hwarjemte ventiler till luftens modererande äro anbragta på dörrar och fenster. En eldstad uppvärmer tillräckligt 10 celler och medtager blott 2 famnar ved om året. I östra flygeln äro, utom verkstäder, logementer inrättade för correctionisterna. Det största rummet inrymmer 70 man. En correctionist, som utmärkt sig för ett ordentligt uppförande, tillsättes som förman för 10 man. Dessa logementter äro förträffligt inrättade för ändamålet; en utmärkt snygghet och ordning äro derstädes rådande. I nedersta vå-

ningen äro följande anlaggda, hvarsefve maten, efter en d. 15 October 1827 stadgad spisordning, tillredes af correctionisterna sjelfwa. Södra flygeln är inredd, uti nedra wåningen, till rum för Directionen öfwer inrättningen och för befälhafwaren wid den inre bewakningen. I den öfra wåningen är kyrkan, och i den deröfwer tillbyggda wåning är ett ofantligt stort rum inreddt till skomakare- och stråddarewerkstad. Nära intill sjön är ett särskildt sjukhus med rum för 60 sjuka och deras läkare.

Kyrkan är, i förhållande till localen, en bland de vackraste. Den är försedd med en prydlig altardecoration, hvars särskilda delar äro förgyllda och anbragta på en marmorerad bakgrund, gående tvärt öfwer kyrkan. Predikstolen är i samma stil. Ett litet vackert orgelwerk är hitskänkt af Grosshandlaren Schmidt. På orgellåktaren eger allmänheten tillträde under gudstjensterna.

På hwardera af de östra och westra sidorna äro två- nio fånggårdar, för olika klassificationer af arrestanter. Vid yttre ingången till Correctionshuset är en waktnekt med skarpladdadt gewår posterad, äfvensom en post finnes på hwardera sidan af byggnaden. Trenne af dessa äro ställda på observationsplaner, anbragta öfwanpå murarne, hvarifrån de, äfwen på längre afstånd, kunna se allt hwad som tilldrager sig. Hårförutan fringgå patrouiller alla timmar om natten och visitera byggnaden. Denna waktställning bestrides af 32 man, jemnte en underofficer, af Södermanlands regemente, hvilka ombytas hwar tredje månad, och desutom finnas 22 waktnektar för den inre bewakningen.

Befålet och uppsigten öfwer correctionisterna utgöres af en commendant med 1000 rd. b:co i lön, en chef för sidsiderna och handtwerkerierna med 500, en predicant, som bestrider den wanliga Gudstjensten, har den directa besattningen med correctionisternas moraliska förbättring och undervisar barnen, med 600 rd.; en kamererare med 666 rd. 32 sk.; en läkare och en befälhafware för den inre bewakningen. De öfwannåmnda 22 waktnektarne hafwa hwardera 50 rd. b:co årligen, jemnte beklädnad och böningsrum.

För det närwarande syfvelsättas correctionisterna hufwudsakligen wid de betydliga nybyggnaderna, då de, utom maten, erhålla 1 sk. b:co om dagen, samt 5 rst. i tobaks- pengar; men de medhinna äfwen att användas till annat arbete, såsom stråddare- och skomakarehandtwerken. Allt nödigt snickare- och smidesarbete till nybyggnaden försärdigas af